

AZ M. SZ. D. PÁRT XXVIII-IK KONGRESSZUSÁRÓL

Nem úgy tekintünk a kongresszusok elé, mintha a kiválasztottak gyülekezetétől isteni varázslatokat vagy éppen sorsdöntő események elindítását várnók. De mégis, a mozgalmi ember, mint örök optimista azt hiszi, ha tavaly nem is történt, az idén okvetlen történni fog valami, jóllehet a párt stratégiai vonala, taktikai próbálkozásai, organizációs szerveinek mozdulatai semmi különösebb okot nem szolgáltatnak a jóreményekre. De mit is értünk mi az országos pártgyűlés fogalma alatt? A munkásosztály szervezett tömegeinek tanácskozását. Illetve az ország különböző területein létező szervezetek tagsága küldötteket választ a maga kebeléből azzal a céllal, hogy ezek a kiválasztottak, mint a fennálló politikai és gazdasági helyzet ismerői s a proletariátus erejének és akaratának képviselői osztálytudatosan a szocializmus irányában egyrészt megbeszéljék az adott helyzetet, másrészt olyan hadvonalat és harci módszereket alakítsanak ki, amik a munkásosztály társadalmi érdekeit szolgálják. A pártgyűlés előkészítése nem azonos tehát holmi nagyméretű ünnepség előkészítésével s maga a gyűlés nem lehet hasonlatos sem egy májusi táncdelutánhoz, sem egy ájtatos templomi ceremóniához. Mindezt valószínűleg nemcsak mi, hanem a párt központi vezetősége is tudja, legalább is erre vall a parlamenti frakció kongresszus előtti aktivitása. Le kell szegeznünk, hogy a frakció hosszú esztendőök tétlensége után a magyar parlamenthez egyedül méltó, derék munkát végzett: az éretlen közbeszólások helyett nyílt támadásba ment át, leleplezett és demonstrált. A munkásság évek óta nem tudta rászorítani a frakció tagjait erre a szembeállásra, ők mindig, szinte már mechanikusan a lehetetlen helyzetre hivatkoztak s csodálatosképpen egyszerre megjött a hangjuk, megtalálták a helyüket és úgy tettek, mintha komolyan be akarnák teljesíteni kötelességüket. De aki figyelt, az az első pillanatokban láthatta, hogy a nagy nekibuzdulás nem is annyira a fennálló rendszer ellen szól, mint inkább az előkészületben lévő kongresszus szcenikai eszközei közé tartozik. Hogy ez így volt, igazolásul csak a Károlyi Imre könyvére vonatkozó Népszava-cikkekre és Mónus elvtársnak ugyancsak erre vonatkozó választanulmányára kell utalnunk. És a kongresszus szentmisébe illő halk, áhitatos hangjáról se feledkezzünk meg. Ha a frakció támadta a bukott Bethlen-kormányt a parlamentben, ez a rosszkodása kiegyenlítődött a kongresszuson, ahol szó sem esett a szükségessé vált új harci módszerek megbeszéléséről, új jelszavak megfogalmazásáról vagy éppen a fennálló társadalmi rendszer megváltoztatásának követeléséről.

Ezekkel a mulasztásokkal szemben azonban el kell ismernünk a rendezés nagyszerűségét. A vasas-otthon barokkdiszítésű nagytermében zászlóerdő alatt ült az elnökség, balján a rendőrtisztviselőkkel. Az első pillanatban valami feudális ünnepség hatását keltette föl ez a kép az emberben. A falakról hiányoztak a szokásos kongresszusi fölíratok: „Követeljük az általános titkos választói jogot!“ „Követeljük az emigráció likvidálását!“ „Világ proletárjai egyesüljete!“ s egyéb ilyen harci jelmondatok; helyettük azonban aranyozott cirádák és márványutánzatú oszlopok ragyogtak a villanyfényben. Általában kellemes hatás azok számára, akik nem harci tanácskozásra, hanem pihenő ünnepre jöttek össze a teremben. S úgy látszik, általában, inkább ünnepelni, mint tanácskozni jött össze a 265 küldött. S helytelen lenne tőlünk, ha fájlalnánk a kongresszus

ünnepélyes hangulatát, hiszen tudjuk, hogy ez a hangulat a küldöttek alaphangulatából tevődik össze. A 265 ember nem a szociáldemokrata párt tagságának reprezentáns képviselője, inkább csak titkárok, elnökök és egyéb kisebb-nagyobb funkcionáriusok gyülekezete. A 265 küldött közül pedig 104 a szakszervezetek képviselőjében van jelen. A további 161 így rétegeződik: 46 pesti, 20 környékbéli, 60 vidéki, 35 hivatalból delegált résztvevő. Ha összeadjuk a szakszervezetek küldötteit és a hivatalból delegáltak számát, láthatjuk, hogy a kongresszus már csak összetételénél fogva sem lehet egy politikai munkáspárt döntő befolyással tanácskozó testülete.

A kongresszus a szokásos három nap helyett az idén csak 22 órát ülésezett. Két délutánon szünetet kellett tartani, mert ez alatt az idő alatt a gyönyörű terem valami polgári táncmester tánctermevé alakult át. Valószínűleg a jelmondatos föliratok is ennek a vidám társaságnak a kedvéért maradtak el a falakról. S ezt így illő nekünk is tudomásul vennünk, mert az élet nehéz s a szervezetek kasszái üresek. Lehet azonban, hogy az üres kasszák nemcsak a fizető tánciskolák szükségességéről, hanem az osztályharc elméleti és gyakorlati elhanyagoltságáról is tudnának egyet-mást mondani. De ne okoskodjunk, maradjunk a kongresszusnál, amelynek zászlóerdejében olyan nyugodtan szunyókálnak az emberek, mintha valami árnyas ligetben üldögnének.

Tekintettel az általános gazdasági leromlottságra, csak három külföldi párt képviseltette magát a kongresszuson egy-egy küldöttel. Ausztriából Julius Deutsch, az osztrák köztársaság volt hadügyminisztere volt jelen s egyben a Szocialista Munkásinternacionálét is ő képviselte. Csehszlovákiából Ivan Markovics, a csehszlovák köztársaság volt hadügyminisztere jött el. Németországból pedig Karl Hildenbrand, a német birodalmi gyűlés képviselője. A vendégek szokás szerint örömmel üdvözölték a kongresszust s testvéri szolidaritásukról biztosították a magyar proletariátust. Minden ment simán, egyedül Hildenbrand lelkesedte magát túl a kereteken s miután elárulta nekünk, hogy Hitler politikai bizalmasai zsidó származásuak, kijelentette, hogy „a mai rossz helyzetben sem szabad pesszimistáknak lennünk, mert azt senki sem tagadhatja, hogy amit a kereszténység kétezer év óta hirdet: „béke a földön a jószándéku embereknek“, azt egyedül a szociáldemokrácia valósíthatja meg. Hiszen megmutatta a háború előtt, alatt és után, hogy ő a béke egyetlen záloga“. Ha még éltek volna bennünk kétségek, hogy nem ünnepségen, hanem mozgalmi tanácskozáson vagyunk jelen, akkor ezek a kijelentések kellemetlenül leptek volna meg bennünket, de így örültünk szomszédaink elszomordított ábrázatának s mint karzati vendégek, oldalunknál egy-egy rendező gárdistával, türelemmel vártuk az elkövetkezendőket.

Farkas István, Buchinger, Weltner, Szeder és Peyer elvtársak ismertették a kongresszus napirendi pontjait.

I. pont. A pártvezetőség, a parlamenti frakció és az ellenőrző bizottság jelentése. Farkas elvtárs azzal a bejelentéssel kezdte beszédét, hogy az elmúlt mozgalmi esztendő hasonlíthatatlanul súlyosabb volt, mint az előző évek. A politikai és gazdasági válság idején két választást küzdött végig a párt, az országgyűlési és a községi választást Budapesten. Aztán még beszél arról is, arról is, sajnós, általános unalom közepette. De annyit azért meg lehetett hallani a beszédből, hogy annak dacára, hogy még ma is élethalál harcot kell vívnunk minimális jogainkért, büszkéek lehetünk a két választás eredményére.

Ennyi volt a beszámoló lényege és egy szó sem arról, hogy a két választás szavazateredménye milyen kerületekből és a népesség milyen ré-

munka

tegeiből tevődött össze. Mi nem vagyunk egy nézetben Farkas elvtárral és nem tudunk osztatlan örömmel visszagondolni ezekre a választásokra, mert számbeli adatokban tisztán áll előttünk, hogy a párt választási győzelme inkább a polgárság kétségbeesésében, a szociáldemokráciába vetett bizalmában, mintsem a munkástömegek politikai aktivitásában és általános mozgalmi erejében gyökeredzik. Nem titok, hogy a budapesti proletárgyűlésekben a keresztény pártok szinte több munkásszavazatot kaptak, mint a szociáldemokrata párt. A belső polgári és kispolgári kerületekben az eredmény azonban ennek a fordítottja. Nem sokkal másképp áll az országgyűlési választás szavazati aránya a vidéken sem. Kétségtelen, a párt vidéki győzelmeit is nagyrészt a polgárságnak és kispolgári rétegeknek lehet köszönni. Az országos pártgyűlés alkalmával beszélni kellett volna ezekről a jelenségekről s ki kellett volna védeni azt a közhitben gyökeres véleményét, mintha a mai kritikus helyzetben a szociáldemokrata párt lenne az egyetlen párt az országban, amely komolyan fáradozik és továbbra is fáradozni akar a kátyuba jutott fennálló társadalmi rend új egyensúlyállapotának a megteremtésén. Farkas elvtársnak vagy nem volt mondanivalója ebben az irányban, vagy nem tartotta érdemesnek, hogy időt vesztessen az ilyen kicsiségekre. Az ő beszámolója sokkal kevésbé hasonlított egy aktív munkásmozgalmi ember helyzetismertetéséhez és végkövetkeztetéseihez, mint egy diplomata sima és ellenőrizhetetlen ünnepi beszédéhez.

2. pont. A szervezkedés és agitáció. Buchinger elvtárs, a kérdés előadója azzal kezdi beszédét, hogy „soha a pesszimizmus indokolatlanabb nem volt, mint volna ma“. A továbbiakban ő is hivatkozik az országos és községi választások eredményére, de ezeknél is jelentékenyebbnek tartja: „hogy a kurzus itt fetreng hullafoltokkal a testén“ stb., stb. olyan szövegekkel, mintha valami bokrétás kalapot látna maga előtt az ember. Még emlékszünk a tavalyi kongresszusra, Buchinger elvtársnak az emigráció utáni első szereplésére s meg kell állapítanunk, hogy akkor kérték, világosabb okfejtéssel és elhitehetőbben beszélt. Hivatkozott az osztrák mozgalomra és azt mondta, ugyanúgy akar dolgozni, mint az oda-át elvtársak, mert az ellenforradalmi nyomás alatt szenvedő magyar proletariátusnak ideológiai elmélyülésre, mozgalmi aktivizálódásra, a párt-szervezetek harci megerősítésére s az ifju és fiatal munkásság megértésére és a mozgalomba való bekapcsolására van szüksége. Az idén is majdnem ezeket mondta el, de él nélkül a központi pártvezetőség felé és tárgyi garanciák nélkül a munkásság felé. Ez már csak szónoklat volt, holott mi tézisek megfogalmazását és ezeknek a téziseknek a megvalósításához szükséges utaknak és módoknak a megjelölését vártuk volna tőle. Azt mondta: „Boldog örömmel tölt el mindnyájunkat, hogy a fiatalokban az olthatatlan forradalmiság láza ég, gyönyörű érzés, hogy szembe akarnak szállni a reakcióval. Ki érthetné meg jobban őket, mint mi?!“ Így a beszéd lendületében, a valóságban pedig az elmúlt esztendőben egy lépéssel sem fejlődött előbbre az ifjúnakmozgalom, sőt meglévő szervezeteiket is, központi utasításra, szét kellett bontaniok. Igaz, hogy ezt a rendeletet megelőzte az ifjuság frakciózása, osztályonbelüli gyűlölködése. De vajjon mik az előzményei, minek az okozatai ezek a frakciózások és széthúzások. Az a központ, amely szétbontatta meglévő szervezeteiket, az előző időkben elfeledkezett arról, hogy ezeknek a szervezeteknek a kereteit osztályöntudattal, szocialista ideológiával és egészséges mozgalmi tendenciákkal kellett volna megtelítenie. Az természetes, hogy az osztályon belül elhanyagolt ifjuság külső befolyások alá kerül s ahelyett, hogy nyilegyenesen haladna előre, ide-oda tántorog az általános káoszban. Így volt ez tavaly s

valószínűleg az idén is így lesz, mert a kongresszus szónoka, mint a pártvezetőség egyik tagja, semmiféle utmutatást, semmiféle tudatos célkitűzést nem adott. De az előadó nemcsak az ifjúság kérdését intézte el ilyen sommásan, ugyanilyen lendületes szónoklat jutott ki osztályrészül a munkanélkülieknek is. Szerintünk pedig a munkanélküliség kérdése egyik legégetőbb pontja s majdnem azt mondhatnánk a munkanélküliség problémájáról alkotott véleményünk, ha komolyan foglalkozunk vele, ha nem, hatalmas szerepet fog betölteni a közeljövő munkásmozgalmában. Ebben a kérdésben a kongresszus előadói megelégedtek azzal, hogy a munkanélküliek részére állami segílyt követeljenek. Holott ez a kérdésnek csak egyik oldala, a szociálpolitikai része. Ezenkívül hátra van a munkanélküliek szervezetségi kérdése. S a szocialista végcélpolitika s az osztályfront kialakítása szempontjából ez nem jelentéktelenebb, sőt kétségtelennül nagyobb horderejű az előbbinél. Észre kell vennünk, hogy a kapitalizmus mai világhozisében a munkanélküliek ügye szociálpolitikával megoldhatatlan. Mert az egyre növekvő munkanélküliség nemcsak egyre nagyobb tömegek szája elöl vonja el a harapás kenyert, taszítja ki őket lakásaikból és nyuzza le róluk ruháikat, hanem dezorganizáló erővel hat magán az osztályon belül is. Hovatovább az egységes tábor fölosztja dolgozó és munkanélküli seregekre s ezeket a seregeket részben az abszolút nincstelenség, részben a meglévő falat kenyér féltése, mint ellenfeleket fogja egymással szembe állítani. A rosszabb kereseti viszonyok között lévő munkások eddig is különbséget tettek maguk és a jobb keresetben lévő, ugynevezett munkásarisztokrácia között s a munkanélküliek szaporodásával ez az ellentét még erősebb lesz, még elsimithatatlanabbul ki fog éleződni. Buchinger elvtárs minderről egy szóval sem emlékezett meg s a kongresszus többi résztvevői se beszéltek róla, senkinek se jutott eszébe, hogy éppen ebben a kritikus helyzetben módját kellene találni annak, hogy a szervezet keretein belül helyet kapjanak a munkanélküliek s így a dolgozók és munkanélküliek egységes frontját meg lehessen formálni az elbetegedett termelési rend szervezésével s ennek az szervezésnek az erőszakos szerveivel szemben. Valamennyiőnknek látnunk kell, hogy a kapitalizmus krízise hogyan szakítja ketté a munkástábor és ki kell hangsúlyoznunk, hogy erre vonatkozólag a szociáldemokrata párt országos gyűlésének sem marxista megállapítása, sem a gyógyulás folyamatát előkészítő osztályharcos módszere és ideológiai elgondolása nincsen. De a szervezkedés kérdésénél Buchinger elvtárs a köztisztviselők (közalkalmazottak) és a vasutasok megszervezésének a szükségességéről is megfeledezett. Pedig ha igaz az a szónoki megállapítás, hogy „a kurzus itt fetreng előttünk hullafoltokkal a testén“, akkor az osztályharc stratégiájának szempontjából szinte végzetesen fontos kérdés ennek a két rétegnek a munkásosztályon belüli megszervezése. Ezeknek a pontoknak a részletesebb taglalásába itt ki nem térhetünk. De, ha csak nagy vonalaiban is, föl kell vetnünk ezt a kérdést annál is inkább, mert a kongresszus előadói, sőt ellenzéki fölszólalói szóra sem érdemesítették. Buchinger elvtárs beszélt a házbérmoratórium szükségességéről a munkanélküliek részére. Ezzel szemben mi azt tartottuk volna helyesnek, hogy a munkanélküliek házbérének az elengedéséért kell harcot indítani. Ugyancsak szóvá kellett volna tenni az új, korszerű háziagitáció kiépítését, mert annak, ami ma ez alatt a név alatt történik, az agitációhoz, a szervező munkához semmi köze nincsen, egyszerűen az esedékes pártadó begyűjtése ez egyéb mozgalmi jelentőség nélkül. Nem beszélt a kulturközpont átszervezésének a föltétlen szükségességéről. Amit ma a kulturközpont csinál, az tétlen bürokratizmus: pénzt emészt föl anélkül, hogy hasznos munkával azt meg-

---

munka

szolgáltatná. Részletesebben nem térhetünk ki a kulturesték és ismeretterjesztő előadások nivótlanására. Legközelebb külön cikkben foglalkozunk majd ezzel a kérdéssel. Nem beszélt Buchinger elvtárs a könyvkereskedés (kiadóhivatal) aktivizálásáról, korszerű átszervezéséről. Ezek pedig mind olyan kérdések, amik a mozgalom lényegét érintik és föl nem értésük, vagy elszabotálásuk pozitív kárt jelent a magyarországi munkásmozgalom számára.

3. pont. A világgazdasági válság és a munkanélküliség. Ennek a pontnak Peyer elvtárs volt az előadója s el kell ismernünk, hogy a kongresszus előadói között az ő referátuma volt a legnívósabb. Nagy statisztikai apparátussal állt ki az emelvényre s ha ezt a számrengeteget, az osztályellenitéknek ezeket a nagyszerű dokumentumait, ha csak megkísérelte volna beállítani a napi mozgalom és a végcélpolitika irányvonalába, nagyon eredményes munkát végezhetett volna el. De így, ahogyan ő az adatokat egymás mellé állította, következtetéseit levonta belőlük, a marxizmus lényegével tisztában nem lévő ember előtt mindvégig negativum maradt a mozgalom számára. Közgazdasági keresztmetszet. Ez így van. Igaza van Peyernek. De mi arra is kíváncsiak lettünk volna, hogy a marxizmus szempontjai szerint miért van ez így és milyen irányba és hogyan kellene ezen változtatni? A számok az ő felsorolásában holt számok maradtak. Ennek a pontnak a referálásánál tehát elsősorban az maradt meg érdekességnek, amit a referens el nem mondott. Mert hiszen azt, amit elmondott, minden olvasó ember megtalálhatja azokban a lapokban, kimutatásokban és könyvekben, ahonnan az előadó állította össze adatait. Ahhoz azonban, hogy ezeket az adatokat a mozgalom érdekében alkalmazni tudjuk, marxista szocialistának kell lennünk s mivel mi tudjuk, hogy nem minden munkás, sőt nem minden szervezett munkás képzett marxista, azoktól tehát, akiknek mód adatott ahhoz, hogy tanuljanak, joggal elvárhatjuk a szocialista tanítást is. Peyer elvtárs megkülönböztetett ügyességgel játszott a számokkal, akárcsak egy jó artista a törékeny tényérokkel s mégis, vagy éppen ezért, akik látták és hallották ezt a mutatóványt, ugyanolyan szegényen és kivezető irányvonal nélkül távozhattak el a kongresszusról, mint ahogyan oda megérkeztek. De mégis. Az eddigi referensek között azzal, hogy nem mondott mozgalmi szempontból semmi pozitívumot, Peyer elvtárs beszédéből tükröződött ki legtisztábban a pártmozgalom mai tehetetlensége és szemponttalansága.

4. pont. Weltner elvtárs, mint az előző referensek, szintén megállapítja, hogy: „Tagadhatatlanul vihar van. Minden eresztékében megrázkódtott ez az isteninek és örökösnek hirdetett kapitalista rendszer.“ S a továbbiakban beszél arról, hogy a kapitalizmus egyre gyöngébben állja a harcot a szocializmussal szemben s ma már ott tartunk, hogy „a kapitalizmus sokkal jobb agitátor és sokkal jobb forradalmár, mint akármelyik szocialista agitátor“. És azt is mondta, ha választani kell, a monarchikus államforma és a demokratikus népköztársaság között, akkor nyíltan bevalljuk, hogy mi az utóbbit akarjuk. Ezekkel a megállapításokkal nehéz lenne vitába szállni. Olyan megállapítások ezek, amikért a kongresszus résztvevői viharosan üdvözölték az előadót. Mi hallgattunk és a munkásmozgalomra gondoltunk, amelynek nem utolsó sorban az lenne a hivatása, hogy a mai magántulajdonon alapuló gazdasági rend helyébe egy új, kollektív társadalmi rendet építsen föl s ennek a célnak az elérése érdekében napról napra fokozottabb harcot folytasson. De ameddig mi ilyen csunya gondolatokkal foglalkoztunk, az előadó a „rendszerváltozás vagy katasztrófa“ kérdését ismertette és boncolgatta. Ezt a jelszót hónapokig közölték

a Népszavában s a gondolkodó munkásságnak így alkalma adódott ahhoz, hogy gondolkodjon is ennek a jelszónak nem éppen forradalmi értelmén. A Népszava egyszer se magyarázta meg pontosan, hogy mit ért a rendszerváltozás és a katasztrófa fogalma alatt. Weltner elvtárs se erőltette meg magát, ő se ment bele részletesebb magyarázkodásba. Föltételezte a kongresszus tagjairól, hogy rendszerváltozás alatt a Bethlen-rendszer változását, a katasztrófa alatt pedig nemzeti katasztrófát kell érteni. Mi kijelentjük, hogy ezt a jelszót elhibázták, sőt antiszocialistának tartjuk. Mi is rendszerváltozást akarunk, de nem politikai, hanem társadalmi rendszerváltozást. Nem a kormány kicserélését, hanem a termelési formák átorganizálását. És nem azért akarjuk ezt, mert különben bekövetkezik a katasztrófa, hanem azért, mert már évek óta katasztrófában él a munkásság. Mi nem félünk attól a katasztrófától, amelyikkel Weltner elvtárs és a Népszava rémitget. Mint mondtuk már, a proletariátusnak évek óta katasztrófális a helyzete. S az elkövetkezendő társadalmi megrázkódtatások csakis az uralkodó osztály rendjének összeroppanását vagy összeroppanását hozhatják magukkal. Ha valamikor igaz volt az a marxi mondás, hogy a proletariátus nem veszíthet egyebet láncainál, akkor ma megint halálosan igaz. De Weltner elvtárs minderről nem beszélt. Még pedig nem beszélt azért, mert ő egész speciális formák között látja végbemenni a proletariátus megszerveződését, osztályharcának elmélyülését és kifejlődését. A küldöttek között akadtak fölszólalók, akik például szóvá tették a Népszava szerkesztési módját, közleményeinek érdektelen polgári tartalmát. Weltner elvtárs válaszolt az egyik fölszólalónak: „Azt kívánja az elvtárs, hogy a Népszava minden betűje pártprogram jellegű legyen. Ki kell jelentenem, hogy ennek éppen homlokegyenest ellenkezőjére van szükség. Az egész világon az a törekvés érvényesül, hogy a pártlapok olvasnivalót adjanak az olvasónak és így szerezzenek közönséget a szocialista lapoknak. Lehetőleg tehát mi is több olvasnivalót nyújtunk az olvasónak. Egy radikális svéd szocialista lap például bűnügyi regényt is közöl. Ha tehát a külföldi nagy pártlapok nem engedhetik meg maguknak azt a fényűzést, hogy tiszta pártlapot adjanak, úgy ezt még kevésbé teheti a szegény magyarországi szociáldemokrata párt. Nem szabad egyoldalunak lennünk. És igenis tudomásul kell vennünk, hogy a Népszaván úgy javíthatunk, ha kevesebb pártközleményt és több érdekes olvasnivalót nyújtunk.“ (Helyeslés és taps.) Azt hisszük, nem szükséges, hogy részletesen kommentáljuk Weltner elvtárs lapszerkesztési módszerét. A magyarországi szociáldemokrata párt küldöttei úgy is, mint a mozgalom elittgárdája, helyesléssel fogadta bejelentését, alázatos fejbólintással és hangos tapsal honosította azt. Mi kis pontocskák vagyunk s ha a szél nem is fúj el bennünket, de ha rossz csillagzat alatt születünk, kritikai álláspontunkért kizárhatnának bennünket az organizációból, aminek a megjavításán fáradozunk. Rendszerváltozást tehát vagy katasztrófát? Feleletünk: Ebben a gazdasági katasztrófában társadalmi rendszerváltozást!

5. pont. Az agrárkérdés Magyarországon. Előadó Szeder Ferenc elvtárs. „A mi követelésünk mondja, mélyreható és gyökeres földreform.“ „A feudális rendszer megszüntetése, az egyházi javak szekularizációja, a hitbizományok eltörlése, életképes kisbirtokok létesítése.“ „Ma már a szociáldemokrata párt az az erőteljes, melyre bizalommal tekintenek a magyar falvak lakói, nemcsak a mezőgazdasági munkások, hanem a kisparasztok is, mert ma már nem ritkaság, hogy az ötven-, százholdas gazdák, akikre a mai rendszer épült, a mi sorainkban vannak.“ Szeder elvtárs a párt agrárprogramjának az alapján állva mondta el az idézetteket s mi ugyanazon a nézeten vagyunk vele szemben az idén, mint amilyen

---

munka

talaly voltunk. A párt agrárprogramját a kisgazdák kívánságai és szempontjai szerint alkotott programnak tartjuk. A Szeder elvtárs beszédéből idézett tételeket Bajcsi Zsilinszky Endre is szóról szóra néhányszor már elmondta a parlamentben, mint az ő pártjának követelését. S nem tartjuk igaznak azt az állítását, hogy Zsilinszkyék ezeket a követeléseket csupán mint demagóg frázisokat alkalmazzák a pártagitációban. A mezőgazdaság mai helyzete világméretekben s így már nálunk is ott tart, hogy az ózsi nagybirtok formája tehertétel a termelésben s az egyházi birtokok fölosztásával új kisgazda rétegek kialakítását és talpraállítását gondolják megvalósíthatónak az ébredők táborában. „A mélyreható földreform“ jelszava tehát komoly pártprogram a tulsó oldalon. Sőt csakis náluk lehet ez komoly pártprogram. Azoknál, akiknél a párt fundamentális alapját nem a nincstelenek milliói, hanem a kisbirtokos rétegek teszik. A szociáldemokrata párt agrárprogramjának éppen az a hibája, hogy követeléseit elsősorban szintén ezeknek a kisbirtokos rétegeknek az igényeihez méri. Mert, ha nem így lenne, akkor be kellene látniok a program megfogalmazóinak, hogy a nincstelen mezőgazdasági munkásoknál a kenyéréhség eléje került a földéhségnek. S ha ez igaz, akkor nem időszerű többé az oktoberista földreform kérdése, a mezőgazdasági termelőeszközök fejlettségénél fogva a kisbirtokrendszer követelése téves elképzelésen alapszik s nemcsak elvi meggondolásból, hanem technikai kényszerűségből is mulhatatlanul szükségessé vált a földeknek legalább is községi kisajátítása és szövetkezeti formák között való művelése. A földosztás jelszava ma már csak taktikailag állja meg a helyét a szocialisták számára s ennek a megvalósítása csakis az akutt forradalom pillanatában válhat szükségessé, de ideológiailag és programatikusan már idejét multa. Hogy a párt mezőgazdasági programja mennyire a kisgazdák elgondolása szerint alakult, annak igazolására Szeder elvtárs referátumából vehetnénk bizonyítékokat. Azt mondja, nem ritkaság pártunk tagjai között az *ötven- és százholdas* gazdák. A hajdunánási választásról is megemlékezett s mi mindnyájan tudjuk, hogy ezen a választáson a szociáldemokrata párt jelöltjeit nem a nincstelen földmunkások, hanem a közép- és kisbirtokosok ajándékozták meg mandátummal. Ezzel nem azt mondjuk, hogy a kisgazdákat, kisiparosokat, kiskereskedőket és a társadalom hasonló rétegeit föltétel nélkül távol kell tartani a mozgalomtól, de figyelmeztetni kívánunk arra, nehogy a pártprogram ezeknek a rétegeknek az igényei és politikai szemlélete szerint alakuljon.

Végeredményben az öt referátumról azt mondhatjuk: ha a referensek, a maguk módja szerint, keresztmetszetet adtak is, a kivezető ut hozsmetszetét nem rajzolták meg s a kérdéseket úgy zárták le, mint akik vagy nem tudnak, vagy nem mernek a fölvetett problémák megoldásába belekezdeni.

*

Néhány szót a kongresszus ellenzéki küldötteiről is kellene szólnunk. De mit mondjunk azokról, akik nincsenek? Mert hiszen azok a néhányan, akik nem tapsoltak az előadóknak, azokat csak nagyon nagy jóakarattal nevezhetnénk ellenzéknek. Inkább csak elégedetlenkedők ők a mai pártvezetőség mentalitásával. Fölszólalásuk tartalomban kitisztázatlan és koncepciótlan volt. Talán a vidéki elvtársak, akik a földmunkásságból kerültek ide, azok hoztak magukkal valami nyers erőt és naiv őszinteséget, de ezek az emberek politikailag iskolázatlanok s inkább csak jóhiszeműségük és jóakarattuk méltányolható. Az ugynevezett pesti ellenzék olyan puhán és melegen simult az uralkodó hangulathoz, mint valami pe-

helytel töltött dunyha. Nem ellenzék volt ez, csak néhány magának jelentőséget adni akaró ember. Egyetlen fölszólalás hangzott el, amely elárulta, hogy a fölszólaló komolyan bele akar harapni a savanyu almába. De elvástak a fogai, belezavarodott a mondanivalójába s úgy áll a pódiumon, mint aki eltévedt a nagy zürzavarban. Ezután a bátor, de meggondolatlan legény után Mónus elvtárs lépett az emelvényre s csak úgy könnyedén, nekikönnyökölve a drapériának, lehengette az ellenzéki szónokot. Könnyű volt a munkája. Úgyesen végzett vele s közben ügyesen azt is megpróbálta elmondani, ami a kongresszus pozitív lényege. Ha Peyer elvtárs negatív értékű beszámolójában visszatükrözött a kongresszus arculata, Mónus elvtárs most pozitív vonalakban is megrajzolta ezt az arculatot. Az ellenzéki fölszólaló kioktatása után azt mondta: „Az ország népe elviselhetetlen szellemi rabságban él. A hatalom urain mulik, hogy hová, merre fordul Magyarország sorsa. Rákényszeríthetnek bennünket a forradalom útjára, de a választás lehetősége nem nekünk van megadva, a jövőt, az ország sorsát ők döntenek el... Kell, hogy a tulsó oldalon legyenek férfiak, akik fölismerik a veszedelem idejét... Ha a polgári pártok féltik a jövőjüket, ne kövessék mai politikájukat, amellyel az országot a forradalomba zudítják.“ És így tovább. Azt is mondta Mónus elvtárs, ha a tulsó oldalon lévő urak szembe helyezkednek a helyzet kiérett követeléseivel, akkor nagyon „megüthetik a bokájukat.“ Így beszélt Mónus elvtárs s erre aztán egyetlen ellenzéki sem tudott megfelelni. Mert ugyebár ezek olyan történelmi jelentőségű igazságai a magyarországi szociáldemokrata párt központi vezetőségének, amivel szemben akadékoskodni a részünkről is annyit jelentene, mint „kákán csomót keresni“.

S mi hallgattunk is, oldalunkon a már említett egy-egy rendező gárdistával. Titokban azonban örültünk annak a hosszú, sovány parasztembernek, aki szétvetett kezekkel ágált az emelvényen, ütötte a deszkát az öklével és ütötte a mellét nagy emberfölötti keserűségében. Ugy éreztük, a magyar proletariátus megkötozottsége és megvertsége sir föl ennek az embernek a rekedt torkából s amit ő itt elmond, dadogva és majdnem artikulálatlanul, azt most utána el kellene mondania valakinek határozottan megfogalmazott és nagy átütőerejű mondatokban.

De ez az ember társtalanul áll ebben a diszes teremben.

Milyen idegen lehetett itt neki minden és milyen idegen lehet ő itt mindenkinek?

Kassák Lajos

ADOLF A PRÓFÉTA

programjából:

... «A sztrájkokat meg kell akadályozni, esetleg úgy, hogy a sztrájkolókat megtizedeljük. Ebben a pillanatban, amíg a gazdasági diktátor rendelkezései még nem válhatták ki a kellő hatást, csak terrortól lehet szó és nem a helyzet javításáról...»

... «Mi meg fogjuk védeni a magántulajdont és lehetőleg nem nyulunk bele a gazdasági életbe. Minden vállalkozónak szabad kezet adunk.» ... «Marxisták és köztársasági demokraták nem lesznek többé...»

... «Csak fajnémet orvosoknak adunk jogot arra, hogy német honfitársaikat kezeljék. A zsidó orvosnak csak zsidókat és külföldieket szabad kezelni: ha nem zsidót kezel, halállal bünhődik...»

Mi tehát Hitler? Politikus? Nem. Inkább próféta. (Uj Nemzedék, 1932. I/10.)

munka

OROSZ KÖNYV A DIALEKTIKÁRÓL

Az új orosz filozófiai irodalom az európai olvasó előtt nagyrészt ismeretlen. Az ötéves terv óriási irodalma a világ minden nyelvén olvasható, az új orosz regényeket szintén lefordítják, de a filozófiai irodalom — aránylag csekély kivételtől eltekintve — alig kerül az európai könyvpiacra. Pedig ezen a téren rendkívül eleven élet folyik Oroszországban és a különböző filozófiai körök szellemi harcaiból a filozófiai és tudományos gondolkodás új típusa alakul ki. A. Sztoljarov könyve, a „Dialektikus materializmus és a mechanizták”,¹ egyik legérdekesebb terméke ennek a vitairóadalomnak. Áttekinthetően foglalja össze a problémákat, élesen elhatárolja a különböző álláspontokat. Tanulságos könyv: a mai orosz filozófia térképe.

Az emberi gondolkodás mértéke alapján véve nem abban rejlik, hogy egyes megállapításai helyesek-e vagy nem, hanem abban, hogy hogyan állítja be a problémáit. Minden megállapítás — a legegyszerűbbtől a legkomplikáltabbig — felelet valamely kérdésre és a kérdésfeltevés helyességétől vagy helytelenségétől függ, hogy termékeny vagy meddő eredményekre jutunk. Éppen ezért Sztoljarov is hangsúlyozza a módszertani kérdések fontosságát: „A filozófia a mi felfogásunkban — mindenekelőtt metodológia. A módszer minden elmélet „lelke...“ A filozófia feladata általános metodológiai elvek felállítása, a tudományos gondolkodás általános alapvetése.” De ezt a pontot Sztoljarov csak röviden érinti. Nem az a célja, hogy általában a filozófia célkitűzéseit szisztematikusan kifejtse és területét elhatárolja a többi tudományoktól, hanem az, hogy a maga álláspontját a többi elméletektől világosan elválassza. A harc nem is közvetlenül az idealista filozófia ellen folyik, ezt az álláspontot ma Oroszországban nyíltan és teljesen ugysem képviseli senki. Sztoljarov osztja Lenin véleményét, aki azt mondta, hogy az „okos idealizmus sokkal közelebb áll hozzánk, mint a buta materializmus.” A könyv célja éppen az, hogy azon a táboron belül csináljon rendet, amely materialistának nevezi magát. A legközelebb álló ellenfelei ellen fordul: az empirizmus, machizmus, relativizmus, szubjektivizmus és egyéb rokonszokmák ellen. Ezeket a különböző elágazásokat közös gyökerekben támadja: abban, hogy mindegyik a mechanisztikus gondolkodás megnyilvánulása, szemben a dialektikus felfogással. Az előbbi csoportba tartoznak mindazok, akik a filozófiát általában fölöslegesnek tartják és a modern természettudományokkal akarják behelyettesíteni, akik — szemben Engels, Lenin, Deborin álláspontjával — tagadják a marxista filozófia létjogosultságát. Ide kerülnek általában mindazok, akik nem az Engels, Marx, Lenin által képviselt dialektikus materializmust hirdetik, hanem a „régie” antidialektikus-mechanisztikus materializmust (mint Büchner, Moleschott stb.). Ez a szellem él bennük, bárha leplezett formában is. Tehát a vulgáris materialisták ellen áll a harc.

A mechanisztikus materializmus legjellemzőbb tévedéseit Sztoljarov a következőkben látja:

„1. A természetben és társadalomban történő minden változást és minden mozgást a mechanisztikus mozgással (a térben való eltolódással) azonosít.

2. Minden minőségi különbséget valamely „ősanyag” tisztán mennyiségi kombinációira vezet vissza. Ez utóbbit egynemű, minőség nélkül való részecskének fogja fel.

3. Ezzel kapcsolatban tagadja a minőség objektív jellegét, tehát szubjektivistát.

¹ A. Sztoljarov: Dialekticeszkij materializm i mechanizti. (Priboj 1930.)

4. Tévesen értelmezi a tudomány alapfeladatát, amely szerinte abban áll, hogy az *összetett* (komplikált) jelenségeket *egyszerű* összetevőkre vezesse vissza (igy pl. a társadalmi jelenségeket biológiai, végső soron pedig mechanikai tényezőkre vezeti vissza, stb.).

5. A mennyiségi-minőségi *fejlődés* helyébe a tisztára mennyiségi, „megszakítatlan“ *növekedést* képzeli és tagadja az „ugrást“ a fejlődéstörténetben. Lapos evolucionizmus, dialektika helyett.

6. A kauzalitás (ok-okozat) egyoldalú-mechanisztikus fogalma. Ezzel kapcsolatban tagadja a „véletlen“ kategóriájának objektív jelentését, amely pedig nem egyéb, mint a szükségszerűség egy sajátos esete.

7. A mechanisták által kifejtett téves nézetek metodológiai alapja abban rejlik, hogy nem értik meg a dialektika döntő fogalmát: az ellentétek egységét. A dialektikus ellentmondást a mechanisták úgy értelmezik, mintha ez két ellentétes irányu erő külső ütközése lenne.“ (55—56. old.)

A további fejezetekben Sztoljarov különböző mechanistákkal vitatkozik (Bogdanov, Sztepanov, Timirjazev, Axelrod, Varjas stb.) és a következő problémákat tárgyalja részletesebben:

MINŐSÉG ÉS MENNYISÉG.

A minőség objektív létének, realitásának tagadása mechanisztikus, sőt idealisztikus felfogás. A minőség fogalmilag elválaszthatatlan magától a léttől. A lét csak mint „minősített“ lét lehetséges, a minőség elhatárolja, meghatározza a létet, ami nélkül a lét a semmivel egyenlő. Bogdanov szerint e minőség nem más mint egy megszokott, „velünk született szóhasználat“, mint ahogy a mechanisták egyoldalú szempontja általában nem ismeri fel a *konkrét egységet*, amely „a lényeg és jelenség, forma és tartalom, matéria és annak minőségi meghatározottsága, konkrét formái között fennáll.“ (69. old.) A „*quantitativ világnézet*“ hívei számára csak „vagy-vagy“ létezik (ez az elvont-metafizikai gondolkodás sajátja), míg a dialektika szemszögéből nyilvánvalóvá válik a „minőség és mennyiség *egysége*... kölcsönös egybekapcsolódása... átmenetei, mozgása.“ (71. o.) A kettő egymás nélkül nem létezik és a fejlődés folyamán a mennyiségi változás egy ponton átesik a minőségi változásba, a fejlődés tehát nem egynemű ismétlődésekből, illetőleg pusztán mennyiségi sokszorozódásból áll, mint ahogy a polgári evolucionizmus elképzeli, hanem „megszakítások“, „ugráások“, minőségileg *új* jelenségek tűnnek fel benne. (A fokozatos fejlődés és a forradalom helye a történelem dialektikus folyamatában szintén ide tartozik.) A mennyiség és minőség vitája nem valami absztrakt, skolasztikus elmefuttatás, hanem „rendkívül fontos filozófiai és gyakorlati-metodológiai kérdés“, amely nélkül sem a közgazdaságtanban, sem a statisztikában, sem a praktikus stratégiai kérdésekben nem juthatunk helyes eredményekre.

A „VISSZAVEZETÉS“ PROBLÉMÁJA

az előző problémából adódik. A megismerés szempontjából fontos, hogy „lehetséges-e a (szerves és szervetlen) élet bármely magasabb formájának törvényeit az „alacsonyabb“, egyszerűbb, kevésbé bonyolult formák törvényeire teljes egészében visszavezetni? Más szóval: van-e a bonyolultabb formákban valami *afölött*, ami az alacsonyabb formákban megvan, van-e bennük valami *új*? (Pl. a szerves életben, szemben a szervetlennel, vagy a társadalmi életben szemben a különálló egyének életével. stb.)“ A dialektikus gondolkodás szerint a bonyolult (összetett) jelenségeket az egyszerűbb (összetevő) tényezőkre egyszerűen visszavezetni nem lehet, ezzel a módszerrel nem juthatunk el a jelenségek teljes magyarázatához.

---

munka

A társadalom egésze valami más, mint az összetevő egyének számtani összege és minőségileg „más természetű”, mint a szerves élet egyéb megnyilvánulásai. Ezért nem lehet a társadalom magyarázatánál az individuum törvényszerűségeit alapul venni és nem lehet a szociológiai kérdéseket biológiai vagy biokémiai hasonlatokkal elintézni. Bizonyos, hogy a zenekar kürtökből, hegedűkből és egyéb hangszerekből áll, de ezen az alapon senki sem próbálhatja meg a IX. szimfónia megértését és „levezetését” az egyes hangszerek fizikai-akusztikai törvényeire. Az egésznek új, sajátos törvényei vannak, amelyek tülemelkednek a részek törvényein. Vagy, Engels példájával élve, „mi... visszavezetjük a gondolkodást az agy molekuláris és vegyi mozgásaira; de vajjon kimerül-e ebben a gondolkodás lényege?” Még számos példát lehetne felhozni arra, hogy a magasabb formákban a régieken kívül új törvényszerűségek lépnek fel, amelyek felismerése nélkül a megértés nem lehet teljes, sőt merőben téves eredményekre vezet. „Számunkra nyilvánvaló, hogy minden bonyolult rendszert (ill. jelenséget N. E.) szét lehet szedni összetevő részeire és ez az elemzés a tudományos kutatás egyik útja. De az analízisen kívül szintézis is létezik. A bonyolultabb dolog az egyszerűbb forma fejlődésének eredménye, de — amint egyszer létrejött, — nem merül ki az egyszerűben.” (105. o.) A tudományos kutatásnál tehát az analízis és szintézis, az elemzés és az egész vizsgálata egyaránt szükséges. Itt is az

ELLENTÉTEK EGYSÉGÉRŐL

van szó, ami a mechanisztikus gondolkodás merev alternatíváival, absztrakt elválasztásaival érthetetlen. De ha a formális logika előítéleteit levetettük, akkor nem ütközünk meg azon, hogy „az életben, a lét eleven dialektikájában az azonosság egyesül a különbözőséggel; konkrét azonosság, vagyis az azonosság és különbözőség egysége. A tömeg (a szó fizikai értelmében) molekulákból áll, vagyis azonos velük, de ugyanakkor különböző is.” (108. o.) Erre a legegyszerűbb tőmondat is jó példa: János ember. Itt is megnyilvánul az azonosság és különbözőség, — ebben az esetben a részleges és általános fogalom — egysége. Az „ellentétek belső, dialektikus egysége” a marxizmus egész módszerének egyik alappillére, mert ha a konkrétum (egy, különálló eset) és az absztraktum (általános, elvont fogalom) közti belső egységet nem értjük át, akkor nemcsak a marxizmus egész történetfelfogása, hanem annak alapelemei is (áru, értékfogalom) érthetetlenek és megemészthetetlenek maradnak számunkra.

A VÉLETLEN ÉS SZÜKSÉGSZERŰSÉG

kérdésében a mechanisztikus álláspont éppoly tévesen állítja be a problémát, mint a filozófia többi pontjain. A maga merev, lezárt gondolkodásmódjának megfelelően csak alternatívát láthat: „Vagy absztrakt szükségszerűség (törvényszerűség) létezik, amely minden objektív véletlenszerűséget teljesen kizár, vagy véletlenszerűség, amely a kauzalitást megsemmisíti.” Mert a mechanisták „minden kauzalitást (okszerűséget) kizárólag mechanisztikus kauzalitásnak látnak... mint ahogy a tudomány minden területét hajlandók egyetlen univerzális tudományra, a mechanikára visszavezetni”. (153) Kauzalitás vagy teleológia — így hangzik az antidialektikus szociológia kérdésfeltevése. Vagy minden maradéktalanul levezethető egyenmű okozatokra, vagy szakítunk az ok és okozat elvével és a társadalomtörténet adatait a teleológia szempontjából (a cél-elve alapján) próbáljuk megérteni. Ez a merev elkülönülés — amint már Hegel kimutatta, — még a természettudományokban sem állhat fenn, az ok és okozat azonossága ott sem olyan egyszerű, mert ugyanakkor a különbözőség is jelen van

(l. eső és nedvesség példáját). Még kevésbé beszélhetünk „tisza kauzali-
tásról“ a történelemben. Ha valamely eseményt részeire fölbontunk, akkor
látjuk, hogy az egyes összetevő eseménysorok kauzálisan meghatároz-
hatók: mindennek megvan a maga oka és mégis ott van a véletlen momen-
tuma is (példa: az ember megy az utcán és a fejére esik egy tégl). A
véletlen tehát nem egyenlő az okszerűtlenséggel, a kauzális „szükség-
szerűség“ magában foglalja a véletlenség elemét és a véletlen nem egyéb, mint
a szükségszerűség egy speciális formája.“ (157. o.) Ebben az értelemben
a dialektika nem tagadja a véletlen objektív lehetőségét. Ez a történelmi
folyamatban megvan, bár a „történelmi folyamat a maga egészében szükségszerű-
szerű. De már az egyes személyek magukban hordják a véletlenszerűség
elemét és ettől függ, hogy a történelmi folyamat milyen konkrét formában
valósul meg“. (161. o.) Az, hogy a „nagy ember“ megszületik-e, történelmi
véletlen, de a gazdasági fejlődés szigorú törvények szerint folyik le. A két
ellentétesnek képzelt kategória itt is áthatja egymást — ez az, amit a
mechanisztikus gondolkodás nem tud megérteni.

A RELATIVIZMUS ÉS SZUBJEKTIVIZMUS

testvérfogalmak. Mindkettő tipikus megnyilvánulása a mechanisztikus szel-
lemnek, de éppen ez mutatja, hogy milyen könnyű átcsuszni a filozófia
sivár és reménytelen területeire, ha az ember nem áll elég szilárdan a
dialektika talaján. Mert a marxizmus „magában foglalja a relativizmus
momentumát“, de éppen ezért nem szabad, hogy a relativizmusra vezessen.
A dialektika alatt hajdan a vitatkozás művészetét értették, amelyet külö-
nösen a görög szófisták fejlesztettek nagy tökélyre. Ma is akadnak szófis-
ták, akik visszaélnék az „ellentétek egységével“ és ezen az alapon minden
ellentmondást lehetségesnek és jogosultnak tartanak. Nem ismernek irányt
és mértéket sem morál, sem igazság dolgában: minden relativ, minden
„szempont dolga“. És a külvilág adottságai, — teszi hozzá a szubjektiviz-
mus — csak a szemlélő „én“, a szubjektum által léteznek, a világ annyiban
van, amennyiben tudomásul veszem.

A szubjektivizmus és relativizmus kritikája messzire vezetne, itt csak
jelzem Sztoljarov fontosabb ellenérveit: 1. A dialektika felfogásában az
alany és tárgy (szubjektum és objektum) nem áll idegenül egymással
szemben, nem lehet merev, absztrakt falat emelni a kettő közé, mint
ahogy a szubjektivizmus alapját képező mechanisztikus gondolkodás
elképzeli. Ez a fatalizmusra, anarchizmusra vagy utópizmusra vezetne.
De a dialektika értelmében az alany és tárgy — a valóságban — meg-
bonthatatlan egység. 2. A világról szubjektív benyomások útján veszünk
tudomást, de ez nem jelentheti azt, hogy a jelenségek objektív létét
(realitását) tagadjuk. A dialektika elismeri az „objektív igazság“ létét.
3. A dialektikát az választja el a relativizmustól, hogy a megismerésben
nem a szubjektív önkény, hanem magának a megismerendő tárgynak
a sajátosságai vezetnek. Arra törekszik, hogy minden szubjektív elszigetelt-
ségen túl minél teljesebb mértékben elmélyedjen a *tárgyban* (Hegel) és
kövesse annak belső törvényszerűségeit. Az objektív dialektika a tárgy-
szerű (adequat) megismerésre, a „szubjektív dialektika szofisztikára
vezet“ (180. o.) 4. A relativizmus sokféle igazságot fogad el egymás mellett,
tehát szkeptikus, az etika terén pedig amoralista. A dialektikának, ezzel
szemben úgy a megismerésben, mint a morálban objektív mértéke van.
(L. osztálymorál 178. o.) — A sokoldalú, elágazó, ellentmondó valóság egy-
sége a dialektikában nyilvánul meg. Ez a reális összefüggések teljes meg-
ismerésének módszere. A mechanisztikus módszer elkanyarodik a való-
ságtól, a dialektika megközelíti a valóságot.

Igy megy végig Sztoljarov mindazokon az elméleteken és tudomá-

munka

nyos állásfoglalásokon, amelyek a mai Oroszországban jelentősebb szerepet játszanak és kívül állnak a dialektikus materializmus körén. A seregszemle utolsó állomása a pszichoanalízis és a

„FREUDO-MARXISTÁKAT“

épp oly kevésbé kiméli, mint a fentebb felsorolt mechanista változatokat. Nem csoda, hogy rossz néven veszi, ha egyes tulbuzgó pszichoanalitikusok szexuálpszichológiai szempontokkal akarják megmagyarázni az orosz forradalmat. De Sztoljarovot elsősorban nem is ezek a kisebb-nagyobb hatásköri túllépések érdeklik, hanem a freudizmus egész beállítottsága és módszere. Mint ahogy a reflexológia (idegélettan) egyoldalú, mert „a lelki életet nem lehet egyszerűen levezetni a fiziológiai reflexek összegére... így a marxista, azaz valóban tudományos pszichológia nem szorítkozhat az önmegfigyelés szubjektív módszerére“. Szerinte ez a szubjektív egyoldalúság jellemzi Freud módszerét, szemben a dialektikus szemlélettel, amely az objektív és szubjektív módszerek szintézisét követeli. Végiganalizálja Freud alapfogalmait és arra az eredményre jut, hogy a freudizmus idealisztikus metafizikai koncepciói a dialektikus materializmussal összeegyeztethetetlenek. A freudi rendszer alapjában véve a pszichológizmusban gyökeredzik, amely a történelmi materializmus felfogásával ellentétben áll. „Ultra-individualisztikus jellege miatt Freud pszichológiája antiszociális... és a marxizmushoz semmi köze.“ (223. o.) Ebből a rendszerből az osztályharc teljesen kiszorult, de annál nagyobb helyet foglal el benne a „Lustprinzip“, az ismétlődés, a halál ösztöne és egyéb individualisztikus és fatalista elgondolások.

Ime Sztoljarov könyvének gondolatmenete kommentár nélkül. A mai Oroszország szellemi harcainak, filozófiai életének tükré. **Nádas Endre**

A KISPOLGÁR

A realista irodalom már régen felfedezte feudális csökevényekkel teli ezer és mégis egyarcu életét. A burzsoázia és a proletariátus közé ékelve, mindennapi életében a burzsoáziát utánozta, amelyhez különben úgy viszonylott, mint a giccses olajnyomat az eredeti műhöz. Ő volt az, aki a polgári ideálokat, nacionalizmust, vallást, családot, erkölcsöt a legkomolyabban vette, mert azoktól függött élete. A polgári ideológia dogmatikus őre volt ő, még akkor is, amikor mindezeket már éppen azok léptek át, akiket oly reménytelenül követett. Szüklátóköri, kicsinyes örömmel és bánatokkal teli élete reprezentálta a „nép polgári jólétét“, meggazdagodás utáni vágyai a „polgári akaratot“, a szokásokba belemerevedett dogmatizmus a „polgári erkölcsöt“. Ő volt a polgári világszemlélet bázisa, reménysége. De a francia nacionalizmus, a német kuglizó-söröző hahotázás, az osztrák szentimentalizmus, a magyar kvaterkázás, a holland jóllakottság álmos nyugalma, a derü és szerénység mögött soha be nem teljesülő vágyak fájdalmai égtek. Mert a kispolgár teljes egészében sohasem jutott el a burzsoázia életnivójáig. A burzsoáziának ugyan sikerült vele elhitetni, hogy mindennek a proletariátus az oka, a tőkével még sem békült meg teljesen. Osztályhelyzetében, amelynek gyökerei a kapitalizmus előtti korba nyulnak vissza, sokkal közelebb állt a proletariátushoz, sőt sokszor a lumpenproletar életnivójáig is lesüllyedt. Ezt azonban ő ideológiájában sohasem akarta tudomásul venni.

Voltak társadalmi elgondolásai is. A közvetlenül Marx—Engels előtti szocialista elméletek, a kispolgári szocializmus utópiái sokáig éltek benne. De ezeken az elméleteken csakhamar keresztülhágott az idő. Mert a kis-

polgári szocializmus tökeellenes álláspontja reakciós szemléletből fakadt. A kispolgárság gyökere a céhiparban van s így amikor azt a nagytőke megsemmisíti, nem a termelőeszközök kisajátítására, hanem továbbra is a céhszerű kisipar visszaállítására törekszik. A kialakuló nagytőkéstermelés árnyékában a kiskereskedelem, kisipar egy ideig még tengődhetik, az intellektuális pályán még megőrizheti függetlenségének látszatát, ereje azonban a burzsoázia és a proletariátus között szétforgácsolódik, *önálló politikai* jelentősége egyre csökken. A két osztály harca közömbösítette őt, aki visszavonult a családjához, boltjához, önmagábazárkózott, befelé forduló élete azonban a szellemi életre, művészetre gyakorolt hatásától eltekintve, akaratától függetlenül erősen befolyásolta a proletariátust is. Anyagilag a kispolgár a proletárnál valamivel magasabb nivón állott s amikor az európai proletariátus egy része, a gyarmati extraprofitból jobb bérekhez jutott, a kispolgársághoz idomult. Átvette szokásait, gondolkodásmódját, s így a szocialista mozgalmat, amint azt a kispolgári hatások alatt keletkező bernsteini revizionizmus bizonyítja, csupán mint bérkérést és nem mint társadalomalakító tevékenységet fogta fel. A részt nem látta az egészben, csak életnivóját akarta biztosítani és mindezt a jelenhez alkalmazkodva, azzal megalkudva, anélkül, hogy azokat az akadályokat figyelembe vette volna, amelyek a kapitalizmusban a tartósan jobb életnivó utjában állanak.

De a kapitalizmus mind erősebben ingatta meg a kispolgár pozícióját. A gyáripár, a tökekonzentráció egyre kijebb szorítja, a kapitalizmus válsága pedig a kispolgárság elproletarizálódását is meggyorsítja. A társadalmi harcokban kiéleződtek az ellentétek. A kispolgári középpártok, amelyekben eddig elérték az ő célkitűzéseit is, felmorzsolódtak. A monopolkapitalizmus éppen a feltörekvő proletariátus miatt elveti a demokráciát, amely ezeknek a középpártoknak a létalapja volt. A kispolgár hontalanná vált s most elproletarizálódott osztályhelyzete és öntudatlan, polgári ideológiája között még nagyobb lett az ellentét. De az osztályok éles elhatárolódásában a kispolgár, tisztára számaránya miatt, tényező lett. Igen, ő most fontos személyiséggé nőtte ki magát. Életének egyensúlya felborult. És ő, aki mindig csak „továbbélt” és sokkal kevésbé alkotó volt, aki egészen természetesnek találta, hogy a fejlődés eredményei neki szolgáljanak, de csak akkor, amikor azok már szinte tradíciók lettek, ő, aki sohasem akart semmit kockáztatni, aki a harcokat mindig csak távolról nézte, kilépett körülbástyázott odujából. Flaubert Homais ura és Maupassant novellahősei a politikai élet porondjára hágtak.

És a nyugalomból kilendült kispolgárért megindult a pártok versenyfutása. Mindenki neki udvarol, minden párt hajlandó programjába felvenni az ő követeléseit, akit megvadtott gazdasági nyomorúsága és megszedített a sok szájból egyszerre feléhangzó csábítás.

Egy igen kis része kitart az aligélő polgári demokrata, liberális pártok mellett. Más része a szociáldemokrata pártokhoz csatlakozott, amelyek mindinkább átveszik a régi polgári középpártok szerepét. Egy töredéke a baloldali munkásmozgalomban hangoskodik. A legjelentősebb és legnagyobb hányada azonban erősen radikalizálódott — jobbfelé.

A kapitalizmus válsága, amelynek lényegét nem ismeri, teljesen összezavarta. Valami páni félelem, mindent legázoló, vad menekülés és felelőtlen radikalizmus lett urrá rajta és most fogait csattogtatva kiált, hogy belső félelmének hangját tulharsogja. Görcsösebben kapaszkodik a hagyományokba és kifordítja nyakán a fejét, hogy csak visszafelé nézhessen. A zürzavar részben a fascizmus, részben a klerikalizmus karjaiba

---

munka

dobta. A faji és más kuszált ideológiák maszlagjaitól elbódulva, türelmetlenebb és reakciósabb lett, mert azt a kis többletet, amit eddig a burzsoázia juttatott neki, el akarják venni tőle. S most már mélyebben hiszi, hogy mindennek a proletariátus az oka. A járadékaiért remegő francia kispolgár sohasem fogja megbocsátani Oroszországnak azt, amit tett. A szervezeten olasz kispolgárság a munkásság ellen fordult, amikor azt látta, hogy az szervezettségével valamit ki tud harcolni magának. És ugyanígy lesz a nagytőke megvadított, mindenre kész eszköze mindenütt másutt is, ahol a Hitler-, Heimwehr-, lappó- stb. mozgalmak tökeellenes frázisaiban és marxistagyűlöletében egyszerre kiélheti tőke- és marxistaellenes hajlandóságait. Ez utóbbit inkább, mint az előbbit. Mert miután a szocializmus a kapitalizmusnál is fejlettebb társadalmi forma, sokkal távolabb viszi önálló céljaitól. Azt hiszi, hogy az intellektuális munkát a kapitalizmus jobban honorálja, másrészt úgy gondolja, hogy a kapitalizmus magántulajdonra épített formái között a tőkekoncentráció ellenére is független maradhat, vagy legalább is a proletariátusénál magasabb nívón élhet. A fasizmus kérdése így sok máson kívül a kispolgárság kérdése is, amelynek nagyrésze a monopolkapitalizmus eszközeként a barnainges Hitler legények vagy a Heimwehr soraiban menetel.

A harc tehát tovább folyik a kispolgárért, akinek kényszerű aktivitása és reakciós állásfoglalása igen komoly veszedelmeket rejt magában, amivel a munkásságnak is számolni kell, azonban semmiesetre sem úgy, ahogyan az eddig történt.

A proletariátus a történelmi szükségszerűség eredménye, célkitűzései a fejlődésből adódnak. Mindent, amit elért és amit elérhet, társadalmi helyzete és történelmi szerepe öntudatos felismerésének, célirányos cselekedeteinek és belső megerősödésének köszönheti. Az események mindenben a marxizmust igazolták, módszereitől tehát eltérni nem lehet. A proletariátus objektív társadalmi helyzetében az a kikristályosodási pont, amely köré a haladásnak tömörülni kell. A kispolgárságnak a reakcióhoz való csatlakozása sokkal súlyosabb esemény, semhogy őt onnét szocialista kispáros asztaltársaságok, vagy más ilyen választási szervek alakításával el lehetne csalogatni. Mert mi tudjuk, hogy a kapitalizmus a kispolgárság helyzetét nem képes megváltoztatni, elproletarizálódásának folyamatát nem tudja megállítani. Tudjuk, hogy ma intellektuális munkát csak a tudós, a feltaláló és művész végez, a tanár, hivatalnok stb. tevékenysége alig különbözik a proletártömegektől. Lehetetlenség tehát, hogy a proletariátus a szavazócédulák illúziójáért, *belső megerősítése* és okosan taktikus módszerek helyett, újabb és újabb engedelmekkel próbáljon védekezni, hogy erőit gyöngítse akkor, amikor arra a legnagyobb szükség van. A proletariátus sorai ma az egész világon meglazultak. Azok a munkáspártok, mint a legtöbb szociáldemokrata párt, amelyek az összproletariátus egybefogásának jelszavával indultak harcba a kispolgárságért, hogy a proletariátus pillanatnyilag elveszett erőit pótolják, céljaiknak éppen az ellenzőjét érték el. A proletariátus belső megerősítése, egysége, a világos célkitűzésű szocialista mozgalom helyett ideológiailag és gyakorlatilag olyan engedelmeket tettek a kispolgárságnak, annyira alkalmazkodtak hozzá, ahelyett hogy magukkal vitték volna, hogy ezzel mind tovább kerültek a proletariátus osztálycéljától s így a proletariátus sorait tovább gyengítették. Minél erősebb lesz a kispolgár elproletarizálódásának a tempója, annál nagyobb pillanatnyilag a fasizmus veszélye, s így annál szilárdabban kell a proletariátusnak a marxizmus mellett állnia — a napi eseményekben is, amelyeket különben csak a kispolgár határolhat el a szocializmus végcéljától.

Gró Lajos

AZ ELLENFORRADALOM FELSZÁMOLÁSA

577

„Együtt ütni, külön menni.“

I.

Az ellenforradalom likvidálását állítólag elvégezhetné:

1. maga az ellenforradalom, 2. a polgárság, 3. a parasztság, 4. a munkásság.

Tudjuk azonban, hogy az osztályoknak ez a szigorú elhatároltsága csak elméletben van meg és a legkritikább esetekben végzi el egy osztály egyedül történelmi feladatát. A gyakorlatban a történelmi mozgalmat vezető osztályhoz mindig másik osztályból is csatlakoznak rétegek és ha az átalakulást elméletben a munkásosztály hajtotta is végre, akkor ténylegesen arról van szó, hogy ennek az osztálynak volt domináló szerepe és elsősorban az ő célkitűzései valósultak meg.

A jelenlegi magyar helyzetben ez még hangsúlyozottabban így van. A mai magyar társadalom egyetlen osztálya sem olyan erős, hogy az ellenforradalom likvidálását egyedül végezze el. Az ellenforradalom majdnem halott ugyan, de a holttest az országban fekszik és nincsen felkészült erő, amely eltakarítsa.

Ma még az a megoldás áll előtérben, hogy az ellenforradalom önmagát mai formájában likvidálja. Az ellenforradalom jobbszimatu, mozgékonyabb elemei meg akarják menteni a menthetőt és kísérletet tesznek új erők átömlesztésével az ellenforradalom életének más formában való meghosszabbítására. Szövetségeik egy részét, az ellenforradalom mögött álló érdekcsoportok egyikét, másikat szívesen feláldozzák és hajlandók lennének — radikálisabb jelszavakkal, esetleg kisebb engedményekkel — az ellenforradalommal szemben álló rétegeket új szövetségesül befogadni. A politikai téren független-keresztényként, agrárszocialista cégér alatt, nemzeti szocialista stb. jelszóval jelentkező mozgalmak hajlandók a hitbizományt feladni, készek a nagybirtok felszámolásáról tárgyalni és egyéb politikai engedményeket is ígérgetnek. Nagyobb részt a községi és állami hivatalnokok, a középbirtokosok, a „zsentri“, a volt kis- és középnemesség, tönkremenő birtokokba és birtokokból hivatalokba, állásba, szolgálatba csuszott rétege szeretné ezt a megoldást. Ehhez a megoldáshoz segítőtársakat keres és ezt a parasztság módos gazda- és kigazdarétegében véli megtalálni.

Azonban a 20—30 holdas kisbirtokosoknak nagy része már annyira elszegényedett, néhol kifejezetten elproletarizálódott, hogy nem nyerhető meg az ilyenfajta ellenforradalmi céloknak.

Az ellenforradalom „ellenzéki“ szárnya az 50-től 200 holdas gazdáknál, birtokosoknál talál követőkre. Igaz, hogy ez számszerint jelentéktelen réteg (az ország birtokosainak 12—15%-a), de általában a falu, a vidék legtanultabb, legtekintélyesebb eleme és a vezetők, a kolomposok közülök kerülnek ki. Ha tehát bizonyos is az, hogy az ellenforradalmat megfelelő és meghosszabbító mozgalmak a parasztság nagy tömegeinél nem találhatnak rokonszenvre és segítőcsapatokra, a falu „vezetői“-nek, a „hangadó gazdák“-nak nagyrésze támogatja ezeket, az ellenforradalmat „megújhdás“ útján megmenteni akaró mozgalmakat.

Mindezek ellenére kétségtelen, hogy az ellenforradalom likvidálása az ellenforradalom részbeni feláldozásával sem sikerülhet. Ha ez a kísér-

---

munka

let folyik is, eredményes addig, ameddig ténylegesen gazdasági átalakulást nem hoz, nem lehet. Már pedig gazdasági átalakulás esetén a teljes likvidálásról van szó, a történelem, a forradalom erői tulmennek a kezdeményezők szándékán és elvégzik az ellenforradalom leváltását. A parasztság, ha ideiglenesen talán támogatná is a féllikvidálást, a nagybirtokok megszűnése, a feudálisok letörése után nem fog megállani, hanem...

Ez már a parasztság szerepéhez tartozik.

A parasztság, ugyanugy, mint az ellenforradalmat megújítani akaró zsentriréteg, egyedül nem tudja a likvidálást elvégezni. Magyarország parasztsága politikailag iskolázatlan, teljesen szervezetlen. Az osztályon belül erősen tagozódott (bár ez az utolsó évek agrárválsága alatt bizonyos mértékben csökkent, a proletarizálódás folyamata gyors és érdekközöségbe hozza a nincstelen a tiz-huszholdas gazdával). Az utolsó tizenkét év alatt minden felvilágosítástól, politikai tanítástól, társadalmi helyzetének megfelelő szervezkedéstől elzárták. Az ipari munkásság legális pártja, a szociáldemokrata párt, meghajolva az ellenforradalmi nyomás előtt, lemondott a földművesség szervezéséről és alig néhány éve indította el újból az agitációt. Az illegális párt eszközei gyengék és rosszak, a falun elért eredményei sokkal jelentéktelenebbek, mint az, amit a városi proletariátusnál ért el. Kétségtelen, hogy az utolsó évek kiélezett gazdasági válsága a parasztság balratolódását nagyban elősegítette és a szervezkedés és öntudatosítás erősebb tempóban folyik. De mindennek konkrét, kézzelfogható eredménye egyelőre nem látható. Elsősorban hiányzanak a vezetők. Amennyiben meg vannak, úgy ezek nagyrészt (mint fentebb említettük) a jómódu birtokosságból kerülnek ki, akik az állikvidáció mellett állanak. Nekik a versenytárs eltávolítása (a nagybirtok felosztása), a termés védelme (magas mezőgazdasági vámok), az adók leszállítása (azaz a többi lakosságra való áthárítása) fontos. Igyekeznek személyüket a parasztság tömegeivel azonosítani, kisdéd érdekeiket, mint a parasztságot előretolni, „parasztság“-ról, mint homogén osztályról beszélnek, de a szegény parasztságnak érdekeit a zsirospaszatok, a középbirtokosok érdekei alá rendelik. A parasztságnak ez a vezető rétege nagyjában azonos a „kisgazdák“-kal, bár sokhelyütt, éppen a súlyos mezőgazdasági válság következtében, elégedetlenebb és radikálisabb. De semmi esetre sem alkalmas arra, hogy a kurzus likvidációját, az ellenforradalom felszámolását az ő vezetésük alatt a parasztság elvégezhesse. Bármennyire közel esik a bolgár párhuzam, ahol a Stambulinski-féle parasztfelradalom lényegében pótolta a polgárság forradalmát, a magyar parasztság — bár szintén a polgárság szerepét tölti be — nem fogja követni a bolgár példát. Sok egyéb okon kívül elsősorban a szervezetek teljes hiánya, a vezető rétegek állandó osztályárulása akadályozzák meg a parasztságot a leváltás munkájában.

Ha a parasztság 1918-ban, a polgári forradalom idején, szövetkezett volna a polgársággal, nem kétséges, hogy együttes erővel megvédték volna vívmányaikat a jobb- és baloldali támadások ellen. De a parasztság nem állott az októberi forradalom mellé, mivel az nem csinálta meg a földosztást. Lehetséges-e, hogy ma a polgárság és parasztság, ugyanezen az alapon likvidálja az ellenforradalmat és átvegye a hatalmat?

Többször megállapított és kihangsúlyozott tény, hogy Magyarországon nyugateurópai értelemben vett polgárság nincsen. A városok aránylag csekély száma, késői fejlődése, az alig pár évtizedes gyáripár, nem tudták kialakítani a modern polgárságot. A vidéki városi polgár még erős szálakkal van a parasztsághoz fűzve, nagy többségében még a „zsentri“, nemesi, földesuri tradíciókat tartó, beállítottágában, világfelfogásában telve feudális maradványokkal! A fővárosi polgárság csak kis mértékben jutott túl

ezezen a csökevényeken, legfőként a zsidó polgárok! De ezeknek is egy része, amennyiben tulzott szervilizmussal asszimilálódni, hasonulni akar, maga is feudális, paraszti, nacionalista gondolkodást igyekszik felvenni. Másik része, saját nacionalizmusa és faji öntudata alapján (hátrányos helyzete miatt), a „polgári demokráciát“ kívánja, de nem szociális, hanem faji, nemzeti szempontokból.

Változást kívánó, „nyugati demokráciáért“ komolyan küzdő polgárság tehát alig van. A nagytőke, nagyipar és nagykereskedelem — bármennyire szívesebben is venne konszolidáltabb viszonyokat, rendezettebb államháztartást és kisebb étvágyu bürokráciát — nem akar kockáztatni, nem erőszakolhatja a változást és kiegyezik a lehetőségen belül a nagybirtok és bürokrácia képviselőivel. Az ellenforradalom leváltását tehát a polgárság egy töredékének a parasztság középső rétegével együtt *lényegében a polgárság nagyrésze ellen kellene végrehajtani*. A szegényparasztság nagy tömegei azonban szintén nem csatlakoznának ma már olyan nagy lelkesedéssel egy ilyen földosztásos polgári forradalomhoz, mint 1918-ban. Ma mezőgazdasági válság van és a földtelen paraszt földéhsége jelentékenyen csökkent. A földtelen paraszt látja a 10—20—50 holdas gazda nehézségeit, elmerülését, csődjét, tudja a termékek alacsony árait vagy eladhatatlanságát — a földéhség sok helyütt megélhetést-követeléssé vedlett át; ami a földreformban nem földosztást, hanem kollektív-birtokokat jelent. Ez pedig polgári forradalomban lehetetlen.

A polgári forradalom tehát sokkal kevesebb támogatóra találna ma, mint 1918-ban, úgy a polgárság, mint a parasztság osztályában. (Viszont sokkal erősebb ellentállásra, hiszen 13 év előtt az erőszakszervezetek teljesen dezorganizáltak voltak!) De ugyancsak kevesebb támogatóra találna a munkásság részéről is.

II.

A munkásság legális pártja, a szociáldemokrata párt, veszélyesnek, szerencsétlennek, katasztrófának látja a bekövetkező forradalmat. Jel szava „rendszerváltozás vagy katasztrófa“, figyelmeztetés az ellenforradalom felé, hogy kellő időben, a katasztrófa bekövetkezése előtt, jószántából csinálja meg a rendszerváltozást. A párt vezető teoretikusa és országos politikájának mozgatója újévi cikkében kijelenti, hogy az ellenforradalom áll: a reformokat vagy pedig a „forradalomba, újabb szenvedésekbe és áldozatokba kergetést“ választja-e. Felszólítja az ellenforradalmat, hogy önmagát likvidálja, mert egy újabb forradalom „ma már sokkal mélyebb szociális és politikai változásokat von maga után, mint az októberi forradalom!“

Világos, hogy a reformok utját szívesebben veszi az M. Sz. D. P. vezetősege, mint a forradalom, az októberi vagy azon tulmenő forradalom utját. Hivatalosan ezt az ideológiát hirdeti és bizonyos, hogy a munkásság egy része, ilyen ideológiában nevelkedve, valóban szintén ezt az álláspontot foglalja el. Hiszen évek óta az ellenforradalom elleni küzdelemről van szó, az ellenforradalom likvidációját követelik, már most ha ez a likvidálás a választójogi, sajtójogi, földbirtok-reformokkal bekövetkezik, akkor a nagy cél eléretett. A munkásságnak (az M. Sz. D. P. hivatalos álláspontja szerint) támogatnia kell minden lehetőséget, amely az általános választói joggal, „igazi parlamentarizmussal“, földbirtokreformmal az ellenforradalom politikai likvidálására vezet. De az Sz. D. P. megfelekedzik arról, hogy az ellenforradalom politikai likvidálása után a gazdasági uralom fennmarad és hogy az ördögöt nem lehet az ördöggel kiüzni. A fascizmust a fascizmussal önként likvidáltatni, ez lehet költői elgondolás, de nem munkásmozgalmi jelszó.

munka

Kétségtelen, hogy az ellenforradalom likvidálásában a munkásságnak részt kell vennie. Az ő segítsége nélkül a likvidálás el sem képzelhető. Kétségtelen, hogy ha a felszámolás elkövetkezik, akkor a munkásság a parasztság és polgárság egy részével ki fogja takarítani az utakat. De jól figyeljünk a különbségre: *ki kell takarítani az utat, hogy tovább mehessünk rajta és ne gondoljunk arra, hogy az esetleges polgári demokráciával vagy „igazi parlamentárizmussal“ már végcélhoz értünk.*

Viszont a történelem nemismerésén alapulhat csak minden olyan megállapítás, amely a közbeeső likvidáció átugrásával mindjárt a további forradalom bekövetkezését hirdeti. Az illegális párt álláspontja szerint Magyarországon az ellenforradalmat 1919 megisméltődése váltja majd fel. Teljesen téves, szerencsétlen álláspont. Ha ez tényleg bekövetkeznék, ez valóban katasztrófát jelentene és a forradalom gyors bukásával, az ellenforradalom végzetes diadalával végződne. Amikor az illegális párt, mint legközelebbi teendőt az új proletárdiktatura kivívását hirdeti, akkor kétszeres bünt követ el. Egyrészt hamis, káros illuziókat támaszt és táplál a tömegekben, másrészt eltereli őket az igazi harctól, kiábrándítja a konkrét, lehető eredményekért való küzdelemtől. Így történhetik meg, hogy míg a munkásság egy része a legális párt jelszavain nevelődve „katasztrófának“ hiszi az ellenforradalom polgári-forradalmi likvidációját is, addig az illegális jelszavak után menő munkások lekicsinylik és megvetik az ellenforradalom likvidációjának lehetőségeit, ha azok nem azonosak a munkásság diktatúrájával.

III.

Az ellenforradalom gazdasági csődje teljes, politikai válsága súlyos, de hatalmi válsága mégcsak most van kifejlődőben. Ezt a hatalmi válságot elindítani és kiszélesíteni, ez lenne a hatalmi rendszert leváltani akaró osztályok és pártok feladata! Elsősorban a munkásságé és a munkásság pártjaié! Ne áltassuk magunkat, ma a munkásság egyedül nem tudja megbuktatni az ellenforradalmat, annak ellenére, hogy az már meg is bukott. Együtt kell harcolnia mindazokkal, akik komolyan meg akarják buktatni a mai rendszert. Együtt ütni és külön menni. A munkásosztálynak le kell számolnia azzal az illuzióval, hogy egyedül el tudja végezni a leváltást és a maga rendszerét azonnal fel tudja építeni. De le kell számolnia azzal az illuzióval is, hogy az ellenforradalom magától megbukik vagy belső ellentétek, saját hívei buktatják majd meg. Az első illuzió kalandorpolitikát, puccspolitikát jelentene, a második minden körülmények között, ha talán más formában is, az ellenforradalom életét hosszabbítaná meg.

Nádass József

A „munka“ ezzel a számmal *negyedik* évfolyamába lépett, s aki komolyan nézi a magyarországi eseményeket, értékelni tudja azt, amit a lap minden anyagi segítség nélkül, az olvasók s különösen a fiatal munkásság támogatásával eddig végzett. Soha olyan szükség nem volt a dolgok, jelszavaktól mentes, *tárgyszerű* kitisztázására, mint ma. Soha olyan szükség nem volt az osztályharcos marxizmus lényegének *frázismentes* ismertetésére, mint ma. Ez volt és ez lesz a „munka“ tevékenysége a jövőben is.

A „munka“ az ifjú szocialisták lapja.

Támogassátok a „munkát“!

és **küldjétek munkásleveleket**, mert a célunk az, hogy minél nagyobb számban szólaltassuk meg közvetlenül a proletariátust.

A HUSZÉVESEK KOROSZTÁLYA

581

Egyszerűen meg akarom írni azt, ami születésem óta történt velem. Hadd lássa mindenki, hogy milyen komisz egy ifjúmunkás élete. Így élünk mi, de nem akarunk így élni mindig.

1911-ben születtem Bátorkeszi községben. Apám Száraz Márton volt, béreszellér, ölfavágó és gyári munkás. Amikor egyidőben a munkásság jobb béreket harcolt ki magának és a két bátyám és a nővérem is kérészt a Schlesinger-féle uradalomban, akkor apám lovat vett és mezőgazdasági szerszámokat, földeket bérelt és gazdálkodni kezdett. Két és fél éves voltam, amikor az anyám elkerült hazulról. Tébolydába vitték Esztergomba, később Budapestre, Pécsre és Gyöngyösre. A falubeliektől azt hallottam, hogy apám mindig megverte anyámat, mindig többet kívánt tőle, mint amennyit dolgozott, nem tűrte, hogy olyan szentes és sokat jár a templomba.

Amikor egyszer nagyon összeveszték, anyám felment a padlásra, hogy felakassza magát, de apám utánament és lehajította a padlásról. Fejére esett és talán akkor lett beteg. Apám anyja nem szerette édesanyámat, üldözte és ráfogta, hogy a papba szerelmes. Négyéves voltam, amikor a testvéreimmel egészen egyedül maradtam a házban. Apámat elvitték katonának a háboruba. Helyette bátyám ment dolgozni az uradalomba. Megkapta az egész komenciót, pedig csak tizennégy éves volt. Ebből éltünk hárman gyerekek és rokonokból.

Amikor apám hazajött az olasz frontról, akkor nem bírta a háztartást asszony nélkül és még beteg anyánk életében mostohát hozott a házhoz. A mostoha két fiút is hozott magával, de azok is szenvedtek, olyan haramia volt az az asszony, játszani sem hagyott, annyi munkát adott.

Tizenkét és fél éves koromig jártam iskolába, rossz tanuló voltam, a tanító sokszor megvert, mert nem tudtam a leckét, de nem is volt időm sohasem tanulni, mostohaanyám mindig munkára hajtott. Nyáron, tavasszal a kertünkbe kapálni, gyomlálni, öntözni, vagy az erdőbe fáért. Az iskolán kívül reggeltől estig dolgoztam. Csak ha valami történt, volt örömöm.

1919-ben egy szép tavaszi napon ebédet vittem bátyámnak az uradalomba, jó idő volt és mint nyolc éves fiú, megfedekeztem magamról és eljászogattam az úton. Játék közben megpillantottam a levegőben valamit. Sokáig bámultam, de hiába, nem tudtam elképzelni, mi lehet. A közelben jövő asszonyok szintén figyelmesek lettek. Megkérdeztem tőlük, hogy mi az? Azt felelték, hogy léghajó. Nekem ez úgy megtetszett, hogy sehogysem tudtam a szemem levenni róla. Miközben azonban a léghajót a szememmel kísértem, az úttesten katonákat láttam jönni vörös lobogókkal. Egy század lehetett. Ezekkel azután visszamentem a faluba. Otthon tudtam meg az emberektől, hogy ezek a vörösök. Meg is pihentek a faluban. „Vörös katonák vannak a faluban.“ Mindenki erről beszélt. Ennél nagyobb örömöm még sohasem volt.

Egyik barátomékhöz egy vörös huszár érkezett az udvarba lóháton. Ez a barátomnak a bátyja volt, Fekete Jani. Mindjárt szaladtam a barátomékhöz és ott megtudtam a vörös huszártól, hogy háború van a cseh legionisták és a vörösök között. Ettől a perctől nem volt otthon maradásom, mentem a többi gyerekkel a vörös katonák közé. Este a vacsoránál az idősebb bátyám, aki akkor tizenhét éves volt, azt mondotta apámnak, hogy ő is elmegy vörös katonának. Apám beleegyezett. „Menj, tudom úgyis, hogy nem soká leszel ott.“ Bátyám elment este kilenc órakor a

munka

Schlesinger-féle kastély elé, ott jelentkezett Virágh századosnál, hogy vörös katona akar lenni. Kapott is mindjárt puskát és lovat. A százados megmagyarázta neki, hogy küldönc lesz és hogy mihez tartsa magát. Az első kézbesítést az Izsa alatti táborba kellett vinnie.

Amikor már kiszorultak a vörösök, majdnem póruljártam. Egy magyar repülőgépet lőttek le a légionisták, s amikor mi gyerekek a kendereseken keresztül az Agghegyre rohantunk a leszálló géphez, utánunk lőttek. Csak úgy sivitott a sok golyó körülöttünk. Egy golyó átlukasztotta a sapkámat.

Amikor kikerültem az iskolából, napszámba mentem Schlesinger Fülöphöz, a bérlőhöz. Kerestem télen 5—6 koronát, nyáron 10—12 koronát naponta. Azóta fölosztották a földet, jöttek a cseh, morva, szlovák telepesek, most már ők dolgoznak ott. Mostohám haragudott, hogy nem keresek eleget. Azt mondta tehát egy szép napon az apám: „Tudod mit, te motring, parasztnak úgylis gyenge vagy, odaadlak a fenébe suszternek.” (Gyöngé kisfiú voltam, azért nevemről talán tiszter sem szólított az apám, hanem mindig csak csúfolt. Mert hitvány voltam, elnevezett motringnak, vagyis kicsinynek.) Bátorkeszin Mudrák István műhelyébe kerültem suszterinasnak. Az apám úgy adott oda, hogy két és fél évig teljesen ingyen fogok dolgozni, s aztán fél évig lett volna fizetés. 1924 szeptember elsején álitam be a munkába. Mint suszterinas vizet húztam fel a pusztáról a mester szőlőjébe, földet fordítottam a szőlő alá, vályogot vettem, pincét ástam a szőlőhegyen és borházat segítettém építeni. De nem telt el a két és fél év, mert közben 1926-ban apám elvált a mostohától és én hazakerültem asszonyi munkára. A bátyám, Száraz Lajos földmunkás, megnősült ugyan, egy tizenhatesztendős lányt vett el, de az apám úgy hajtott mindenkít a munkára, hogy a fiatalasszony hazaszökött. A bátyám is utánament és külön költöztek. (Azóta bátyámnak három gyereke is van, most valahol Csehországban bér munkás, ha ugyan van munkája.) Elköltözött később a fiatalabbik bátyám is, Száraz János földmunkás. Ő most Kőbölkuton lakik a családjával. Nővérem, Száraz Mariska elment Komáromba szakácsnőnek és én egyedül maradtam otthon az apámmal.

Nehéz lett az életem. Apám reggel elment a szeszgyárba dolgozni és rámbízta egészen a háztartást. Tizenhat éves voltam. Apám pénzt nem adott, mert fizetését adóra adta a földjei után, s földre gyűjtött. Az ebédhezvalót nekem kellett megszereznem. Már korán reggel szecsikát, répát vágtam, megcsináltam az abrakot és enni adtam az állatok elé. A lovunk, két tehenünk, a malacok, libák, csibék elé. Ettől kezdve nem is volt vége a munkának. A lovat, tehenet megpucolni, abrak közben tehenet kifejni, trágyát kidobálni, frissen bealmozni, kórót az állatok elé, hogy tovább rágódjanak. Közben a tejet eladtam, jöttek a házhoz érte. Azután megcsináltam az ágyakat, kitisztítottam a szobát, megittattam az állatokat, tyúkokat megnéztem, melyiknél van tojás és azon gondolkodtam, mit főzök ebédre. Amint kitaláltam, fát vágtam, tüzet csináltam, s feltettem az ebédet, mikor mi volt. Amint lehet, siettem pénzt szerezni. Ha tél volt, kisebb fuvarra kellett a lóval megcsinálni, kimentem a legközelebbi állomásra zsidóért, vagy árut szállítottam helyben. Ezzel kerestem az ebédhez szükséges dolgot, sót, paprikát, zsírt, hagymát és húst is, mert apám mindig húst kért. Közben egy térés ganajt hordtam ki a földre, míg az ebéd főtt. Ha nem volt se fuvar, se pénz, akadt egy foltozás, vagy talpalás és ebből kerestem meg a házi költséget. Apámhoz fél tizenkettőkor elvittem az ebédet és be kellett számolnom mindenről. Egyszer a gyárvezető és a felesége is megkóstolta az ebédet: „Milyet főzhet ez a gyerek?” Azt mondták, hogy jó. Apámtól mindig szidást kaptam. Aztán

tettem, miközben reszeltem, hogy „különben egyszer maga is megcsinálhatja.“ Mire ő éktelen haragra gyulladt, vesztül káromkodott, hogy a szomszédok összeszaladtak. Mégis fogta a vasvillát és kivitt egy villával trágyát. Kiabált egyre, én föl sem néztem, csak dolgoztam a répareszelővel a földön. Már a harmadik villával vitt ki, amikor a villát hirtelen belem vágta. Le voltam hajolva, a villa megállt az oldalamban. Nem szóltem semmit, csak azt gondoltam, hogy itt hagyom az apámat és többet sohasem jövök vissza. Kimentem a kapun, úgy, hogy vissza sem néztem többet. Elmentem, csavarogtam a faluban, kimostam a sebemet, bekötöttem Csáki Pistáéknál, jól kinyomtam a vért, hogy ne kapjak vérmérgezést. Nem mentem orvoshoz, nehogy az apámat megbüntessék. Csákiék istállójában aludtam s megfogadtam, hogy örökre elmegyek Bátorkeszire. Öt korona volt a zsebemben, ebből elmentem másnap a borbélyhoz és három koronáért levágattam a hajamat. Két napig lógtam a faluban, éppen tartott a sztrájk. Megérdeklődtem, hogy mikor szokott menni Komáromba a teherautó a malomból és május 1-én 1928-ban kora hajnalban gyalog elindultam az országuton Komárom felé. Föl akartam közben kéredezni a teherautóra, de ünnep volt és nem jött. Gyalog értem be délben Komáromba. Éppen kommunista népgyűlés volt, egy ifjúnunkás is beszélt. Meghallgattam, aztán kezdtem keresni a Nádor-utcát, ahol a nővérem szakácsnő. Nehezen találtam meg. Bemutatott a házinagyságnak, aki megengedte, hogy ebédet kapjak. Ott éltem egy hétig, a sebem is begyógyult, ha meg is maradt a nyoma s állást kaptam egy suszternél. Egy hónapjára hazamentem Bátorkeszire s mig apám az istállóban volt, beszőktem a szobába, becsomagoltam a ruhát, vittem a szerszámomat és visszagyalogoltam Komáromba.

Iparkodtam dolgozni, jó mesterembernek készülődtem, meg is voltak velem elégedve. Ötven korona hetibért és kosztot kaptam. Minden nap reggel hétkor állottam munkába és este kilencig raktári új cipőket csináltam és szükség esetén talpaltam is. Öten voltunk egy kis helyiségben, egy hosszú keskeny asztal mellett ültünk egymás mellett sorjában, mögöttünk csak összeszorítva lehetett elmenni. A helyiség hat lépés hosszú volt, de csak másfél lépés széles. A segéd kommunista volt, meggyőzött és szívvvel lélekkel kommunista lettem.

Október közepén mégis haza kellett mennem. Mariska nővérem vett rá, mert Gyöngyösről hazajött az édesanyám, akit nem is ismertem, mert két és féléves koromban vitték el hazulról. Nővérem a szobalány útján küldött gyümölcsöt, süteményt a műhelybe és most üzent értem. Éjjel érkeztünk Bátorkeszire. Benéztem előbb az ablakon, félre volt csuszva a függöny. Bent sok vendég volt. Ott kérdeztem meg a nővéremtől, hogy melyiket tisztelhetem anyámnak az asszonyok közül? Anyám az ágy szélén ült. Nem volt jókedvem, amikor benyitottunk, mert nem akartam hazamenni, úgy éreztem, hogy megszegem a fogadalmamat. Anyám, nem tudom hogyan, mindjárt megismert és felugrott. „Szervusz Józsi, itt van az én legkisebb fiam.“ Megcsókoltuk egymást. Az apám az ajtóval szemben ült, az asztalfőn és pipázott. Meg sem mozdult, merőben ült. Én őt is megcsókoltam az arcán, de ki sem vette a pipáját a szájából és nem beszéltünk. Pedig mégsem gyűlölhettük, mert a mostohámnál is mindig védett engem. Rokonoknál aludtunk a sok vendég miatt, aztán nővéremmel visszamentünk Komáromba.

A zsufolt kis komáromi műhelyben beteg lettem. Kezdődő tüdőcsucshurut. Az orvos 65 darab arzént adott, többször injekciózott. Jó ember volt és amikor a betegség után voltam, azt mondotta nekem a betegsegélyzőben: „Nézze fiam, hogyha tovább akar élni, akkor hagyja abba

a mesterségét, mert máskülönben tüdőbajba esik." Abba is hagytam a susztermunkát. Egy ideig egy kisebb házon dolgoztam Komáromban a kőműveseknél, a nagy kórház közelében, de amint kész lett a ház, onnan is kiestem, munkanélküli lettem. Furcsa szerencsém volt, hogy szegény nővéremnek megfájdult a lába s kórházba került. Napokig, hetekig abból éltem, hogy meglátogattam naponta s titokban ott étkeztem a betegek eledeléből, csak egy kedves jó ápolónő tudott róla. Volt egy barátom, kihordófiu volt a péktől, az adott kiflit. Kitartottak. Nem volt maradásom Komáromban. Egy barátommal, Kiss András nevűvel, aki szintén suszter volt Bátorkeszről, elhatároztuk, hogy Pozsonyba megyünk, annyit tudunk, hogy Pozsony is a Duna mellett fekszik. Összecsomagoltuk a ruhát és szerszámot és megindultunk a töltesen a nagy Duna mellett fölfelé. Azt mondták, két nap alatt felérünk. Csak tíz korona volt nálunk, azt nem akartuk elkölteni, hát éhezünk.

(Folyt. köv.)

Száraz József

A SZOCIALISTA NEVELÉS

Amikor mi szocialisták az új társadalmi rend megvalósításáért harcolva, ki akarjuk alakítani azt az osztálytudatos embertípust — amely mindenekfelett igényli az új társadalmat —, ismernünk kell átformálendő anyagunkat, az embert. Tudjuk azt, hogy az embert biológiai adottságai, társadalmi és osztályhelyezete határozzák meg. A munkásság mint osztály ebből a szempontból nem egységes, mert a tudatos munkásságon kívül, az öntudatlan munkásságot, a deklasszáldott polgárt s kispolgárt, a lumpenproletariátust s a kispolgárrá vált munkásarisztokráciát is magában foglalja. Az ilyen különböző ideológiák mellett a proletariátus természetesen nem reagál egységesen az osztály ellen történő külső akciókra. Ha azonban vizsgálni akarjuk a proletariátus emberi tartalmát és felépítettségét és vissza akarunk következtetni reá, azt vesszük észre, hogy azok a reakciók, amelyeket az uralkodó osztály állandó akciói (bérvizonyok, munkaidő stb.) váltanak ki a proletariátusból, egyénenként különbözők és így ezekből a különböző visszahatásokból ismerhetünk rá az osztályba foglalt egyén karakterére. Az egységes osztályöntudat kifejlődésének másik főakadálya (s ez egyuttal legsúlyosabb fegyvere a polgárságnak) az az osztálytudatszongító polgári élettendencia, amely igényeiben és céljaiban fertőzi meg a munkásságot. Ennek és a szocialista nevelés hiányának következménye az is, hogy a gazdasági mozgalomban immár tudatosan résztvevő munkásság nagy része is tele van még polgári jellemvonásokkal, nagy része ideológiai ellentmondásokat tart meg magában: véletlen és szerencsehívő, elfásul és nem reagál egységesen az elnyomással szemben. Az ilyen végzetesen káros behatásokat tehát észre kell vennünk és tudatosan kell harcolni ellenük. Kezdjük a feltárással: A megismerés egy másik forrása az emberek élettendenciáinak helyes felismerése. Nemcsak az, hogy hogyan védekeznek, hanem hogy hogyan támad, mit tart fontosnak, mit alárendelt szerepűnek. Önérdek, vagy közérdek-e az, ami vezeti... stb. Az életformának és környezetnek döntően alakító hatását a lélektani kutatások is igazolják. Sajnos, ma még igen elhanyagolt terület ez, pedig ennek a vizsgálati körnek helyes alkalmazása sok megválaszolatlan kérdésre tudna feleletet adni. Ne feledjük el, hogy kapitalista társadalomban élünk, tehát jelentőségükhöz mértén figyelembe kell venni az ebből eredő szubjektív tényezőket is. Itt volna tere ebből a szempontból is megvizsgálni a fejlődő fiatalság problé-

munka

máit. A súlyos elnyomás alatt élő munkásifjuság vagy magábafojtott indultalaival nyögi a hosszú munkaidő terheit, vagy munka nélkül van s ez gyakran még inkább magabiztonsága elvesztését okozza. Nem látja tisztán a helyzetet és önmagát okolja mai állapotáért. Nagy szerepe van életében a szexuális nyomornak, a prostitúciónak és emberi igényei és társadalmi helyzete közt jelentkező egyéb súlyos ellentmondásnak, amely mind a kapitalizmus elmaradhatatlan velejárója. Mindezek súlyos belső konfliktusokra vezethetnek, amelyek az osztályharcra képtelenné és antiszociális lényé alakíthatják a proletárt. Ha most még tovább akarjuk vizsgálni a proletárt belső tartalmában, emberi minőségében, akkor meg kell találnunk azokat a területeket, amelyeken életmegnyilvánulásai kivetítődnék. Ilyen lemérhető megnyilvánulások hétköznapi életének belső és külső formái, szokásai stb. Első tekintetre talán kevésbé érthetőnek hat ez a vizsgálati anyag, ezek az ugynevezett külsőségek, mintha azt mondanók, hogy az illetőt abból ítéljük meg, hogy mi a világnézete, mit tart magáról. De célunk itt is a megjelenési forma és a belső tartalom szoros összefüggésének hangsúlyozása. Tehát nem lehet valakiről csak az értelmén keresztül cenzurázott véleményéből végső ítéletet alkotni, mert tudjuk, hogy az értelem elrejt bizonyos dolgokat. Az életmegnyilvánulások, nem csak annak a szervnek vagy végtagnak munkái, amely azt végzi, hanem belső tevékenység következményei. A felsorolt módok tehát alkalmasak arra, hogy megismerjünk valakit. De most jön a nehezebbik rész, kiküszöbölni a hibákat és szocialista emberiségre nevelni. Nevelési módszereinknek azokon a tapasztalatokon kell felépülniök, amelyeket a feltárások alapján ismertünk meg. Ki kell azonban hangsúlyoznunk az élettani okok alárendeltebb jelentőségét, mert azt látjuk, hogy jellembeli, erkölcsi elferdüléseit, sőt betegségeit is nagyrészt társadalmi állapotából magyarázhatjuk meg. Így azoknak a tulajdonságoknak, amelyeket átöröklés eredményének tulajdonítanak, nagy része valószínűleg a szülői környezet, nevelés szociális hatása alatt fejlődött ki. Az orvos szerepe is egészen kis területre redukálódik, mert ha arányosan akarnók kimutatni, hogy a proletár gazdasági, politikai és kulturális életkörülményeinek, vagy a baktériumoknak van-e nagyobb szerepe a betegségeknel, akkor tulsúlyba kerülnek a szociális okok. Mert az előbbi az ok, a baktériumokozta betegség már okozat. Járványok is ott és olyankor lépnek fel, amikor a társadalom gazdaságilag le van romolva. Mert ilyenkor sokkal kisebb a szervek ellenállóképessége. Nagy szükség van ezen a téren is felvilágosító és tanácsadó munkára. A szocialista orvosnak kell itt bekapcsolódnia, aki rámutat betegénel a valódi okokra, vagyis karöltve dolgozik az agitátorral. Az egységes osztályöntudat pedig csakis a gyakorlati harcban, a marxizmuson keresztül épülhet ki. A gyakorlati harcban és a tiszta marxista neveléssel már ma meg kell kezdenünk felépíteni azt az új szocialista embertípust, amely felelősségérzettel, szocialista etikával és komoly meggondoltsággal fogadja és méri a dolgokat. Mély meggyőződésénél és kiegyensúlyozott életerejénél fogva bátor, kitartó a harcban és alakítóan tud hozzányulni problémáihoz.

A legtöbb ember érzelmi alapon áll, hangulatember, itt a legfogékonyabb, tehát legkönnyebben befolyásolható. A szocialista józan meggondolással ellenőrzi érzelmeit. Ebben van legnagyobb ereje, mert nem hagyja magát hangzatos frázisoktól elragadni. Tárgyszerűen tud mérlegelni, mert ez az ellenőrzés a magabiztos öntudat erejéből, felvilágosult tisztánlátásból fakad. Ezáltal válik kritikaképessé és ezért fogja elbirni a kritikát is, mert tárgyszerűségre és konkrét megfogalmazásokra törekszik. Ezért kell tehát támogatni, nevelni és felbátorítani a proletariátust a szocialista öntudatig.

Haar Ferenc

MUNKÁT MUNKÁT MUNKÁT MUNKÁT

AZ ÖTÉVES TERV AZ OROSZ IRÓK RIPIORTJAIBAN

II.

Igen érdekesek a központtól távolabbi vidékekről befutott jelentések. Demidov Alexej, az Arkhangelben fekvő erdőségekbe utazik. Ezek az őserdők 37 millió hektár területet foglalnak el s a világ fenyveseinek 46 százalékára becsülik őket. 160.000 ember irtja szigorúan megállapított terv szerint a rengetegeket, hogy tüzelőfával, papírral s azokkal az eszközökkel lássa el az orosz népet, amelyeket a bölcsőtől a sirig szükségelnek az emberek. Hajdan, mikor még magánvállalkozók kezében voltak ez erdőségek, néhány szál deszkából összeeszkábált sötét kalyibákban éltek a favágók. Ezeken nem volt ablak, a tüzhely füstje bekormozta falaikat, mert hiszen örökké füstölt a kályha, hogy megvédje a nyomorult lakókat a hideg ellen. A favágó örökké kormos volt, mint a szénégető s izzadásga feketés vonalat irt a hóba, miközben az erdőben robotolt. Most az utolsó vasuti állomástól sokszor többszáz kilométerre eső telepeken is nagy és világos csűrűépületek és házak állnak, élelmiszerraktárak, irodahelyiségek, postahivatalok, kórházak és fürdőépületek. A munkások reggel ötkor indulnak munkába s délután érkeznek haza. Kora reggel hallevest és árpakását esznek, amiért 35 kopeket számítanak fel. Innentől kezdve vacsoraidőig nem vesznek magukhoz semmit. A munkásokat darabszám fizetik; átlagban tíz rubelt keresnek naponta. Ezenfelül élelmiszert és árukat osztanak szét köztük, a munkatöbblet mennyiségében, úgy hogy minden egyes favágó körülbelül 3½ kiló kenyeret kap naponta, megfelelő mennyiségű köleskását, halat, teát és cukrot. Egy-egy munkacsoport átlag 64 fát dönt ki naponta, fejenként körülbelül 7 fát. A munka délután 3 óra 15 perckor ér véget. Napi teljesítmény 15 köbméter fa munkásonként, mint minimális eredmény. Munka után a favágók bevonulnak a szép, világos teázó barakba. Elbeszélgetnek a régi időkről. Amikor gyerek voltam — kezdi az egyik — negyven-ötven kopek volt a heti bérem. Krumplin, kelkáosztán, szárazkenyéren éltünk, halra már nem

munka

tellett. Még a teánkat is cukor nélkül ittuk. Nem tették elénk az asztalra, mint mostanában. Tíz-tizenkét órát dolgoztunk naponta. Most legalább tudjuk, miért dolgozunk. Meg az is nagy szó, hogy ha az ember leteszi a fejszét, van hol melegedjék át, van hova hajtsa le a fejét. Minden készen várja az embert, semmire sincs gondja. A régi világban halálra dolgoztuk magunkat, mire bealkonyodott, az ember alig állt a lábán, úgy kellett hazavánszorognia a viskójáig, ott tüzet kellett rakni, fel kellett melegíteni az ételt, ha fáradt volt az ember, inkább hagyta az egészsét. Beérte egy darab kenyérrrel, csak hogy minél előbb ledögölhessen. Csak az tudja, hogyan éltünk, aki még emlékszik a régi világra.

Ligin Vladimir a Kaspi-tó haltelepeit látogatta. Mint a gyárakban, mezőgazdasági üzemekben és az erdőirtásnál, úgy a halászkónál is használják a legprimitívebb szerszámokat még, a legmodernebb technikai eljárások mellett. A nagy viza- vagy lazacszezon előkészületei a mozgósításra emlékeztetnek. Az arkhangeli főhadiszállásról irányítják a műveleteket, innen indulnak ki a parancsok, ide futnak be az időjárásra, a halak vonulására vonatkozó jelentések, innen látják el élelemmel a halászokat. Ezeken a nagy halászatokon érvényesül a legjobban a kollektív szervezettség ereje. Itt minden kis mozzanat döntő fontosságú. Repülők a magasból figyelik a halak vonulását s rádióan továbbítják jelentéseiket. Motorcsónakok ugyanolyan nagy szerepet játszanak, mint a mezei munkában a traktorok. Kivontatják a vízre a hálóvető halászkónakjait, majd felszedik a hálókat és bevontatják a zsákmánnyal megrakott dereglyéket. Sokhelyütt gözdaru emeli ki a vízből a hálót s szórja terhüket a pontonokra, ahol a munkások nyomban megtisztítgatják, besózzák és rakatározzák a halakat. Künn a vizen, az anyahajó fenekén szedőgépek dolgoznak, itt készül a halászujság, amely beszámol a napi eredményekről, friss hireivel fenntartja a primitív halászkónban is a társadalmi közösség éltető tudatát.

Hogy milyen következetes a kollektív életelv megvalósítása, arra szép példát nyújt Csukovszki egy krimi gyermekszanatóriumában tett látogatásáról szóló jelentésében. Ez a nagy gyógytelep Oroszország egyik legszebb pontján, a tengerparton fekszik, hatalmas park közepén. A beteg gyermekek a szabadban vannak elhelyezve levegős sátrakban s csak a téli hónapokat töltik szilárdabb épületekben, de itt is fűtetlen termekben, állandóan nyitott ablakok mellett. Az író állítása szerint ez a kezelés igen eredményes. Erősíti a gyermekeket s kifejleszti ellenállóképességüket. A kezelés maga is ellentétben áll a mifelénk divatozó házikezeléssel. Nálunk a beteg gyermek az egész család érdeklődésének központja. Másról sem beszélnek, mint arról, hogyan van a gyerek, köhög-e, mérték-e a lázát, stb. Mindebből a gyermeknek is folyton arra kell gondolnia, hogy ő milyen súlyos beteg, valóságos mártír. Minél jobban panaszkodik, annál jobban kényeztetik. Lassanként nem lát egyebet a világból, csak azt, hogy ő beteg, állandó izgalomban él, minden orvosi látogatás komoly esemény, amely felett órákhosszat tanakodnak a felnőttek. Ha gyerekek jönnek látogatóba hozzá, szomorúan állapítja meg, hogy azok milyen jókedvűek és ék-terősek és mindenben különbek nála. Az orosz gyermekszanatóriumában a betegnek nincsenek ilyen kínos érzései. Senki sem sajnálja, nem beszélnek olyan siránkozó hangon vele. Itt ő egyenrangú fél a többivel, nem több és nem kevesebb, mint a társai, még azt sem olvassák fejére, hogy beteg, mert itt arról hall, milyen sorsa van a kínai kulinak, mi a faluközösség, mi a traktorok szerepe. Megérti, hogy léte szoros összefüggésben áll sokszáz olyan dologgal, amikről eddig sohasem hallott s ez az érzés emeli a gyermek önértetét. Csukovszki elmondja,

mennyire megdöbbenetete őt magát is, mikor a nyomorult, beteg gyermekek, akik esztendők óta ágyukhoz vannak láncolva, rázendítenek egy szovjetindulóra, amelynek a szövege körülbelül így hangzik: Erősek a mi izmaink, vállunkon nyugszik a világ. Ámde csakhamar megnyugodott, amikor rájött, hogy a kisgyerekek hiszik, amit dalolnak. Polgári szemmel nézve pokoli iróniának tűnik a különbség a dal szövege s azok között, akik éneklék, mert a polgári szem az individuumot látja. A kis proletárgyermekek azonban a kollektivista eszmében nőttek föl, az ő számukra az a „mi“, amelyről dalolnak, a személyükön tulmenő, nagy gyermekközösség, amelynek ők is tagjai. S ez nemcsak ideológiai, hanem terápiás szempontból is fontos, fontos, hogy a betegek kiszabaduljanak magukból s olyan gondolatkörben éljenek, amely elfeledteti velük testi állapotukat. Amit az individualista terápiában Coué próbál, az magától értetődik a szovjet gyermekszanatóriumában.

Körülbelül ezek azok a tények és megállapítások, amik a szovjet-üzemekbe és intézményekbe kiküldött írók jelentéseiből élénk tárulnak.

Térjünk át most az orosz írókra. Ezek a jelentések, mint bevezetésünkben említettük, abban térnek el az Európászerte szokásos tárgyi riportoktól, hogy írójuk nem az érdekességre helyezi a hangsúlyt. Egyszerű, cikornyázatlan jelentések ezek, de talán tulságosan is azok, érzik rajtuk a jól teljesített kötelesség buzgalma. Nem dicsóítik lépten-nyomon az államot, de nem is kritizálják. Valahogy olyan hatást tesznek ránk, mint az iskolai dolgozatok. Irjátok le nyaralástok történetét, adja fel a tanár az iskolában a feladatot. A tanuló tulajdonképpen azt írhatja, amit akar, hiszen arra szövegezték fel, hogy a saját szemével látottakról, a saját lelkeivel tapasztaltakról számoljon be, de ő a dolgozatában mégis igyekszik mindent, amiről azt hiszi, hogy tanára rosszalná. Ilyenek ezek az írások, ami annál meglepőbb, mivel az orosz írók másfelől eredeti alkotásaikban igyekeznek megőrizni a benső függetlenségüket. Ugyanazok az írók, akik itt mindenütt optimumát látják a szociális haladásnak, szépirodalmi alkotásaikban sokkal bonyolultabbnak állítják az életet. Ám azért egyes pontokon belelátunk a szervezetlen életbe s ilyenkor többet látunk meg belőle, mint amennyit az író élénk akart tárni.

Számomra a legérdekesebbek azok a képek, amelyek minden ország legnehezebben megszervezhető népességére, a paraszti rétegre vonatkoznak. Mert végre az, hogy az ipari munkásság szívesen és könnyen türi a nehéz küzdelmeket, egyáltalán nem meglepő. Először is mindez, köztudat szerint: a munkásság érdekében történik. Másodszor az ipari munkásság szervezett osztály, megszokta munkában az üzemi, magánéletében a pártfegyelmet. A parasztságnak azonban más a tradíciója és más a morálja. Már most abban az érdekes leírásban, amelyet a parasztok életéről olvastunk, az is valószínűnek látszik, hogy ma már a rendszer és a parasztság harmoniába került egymással s békésen megvannak az együttesben. Hogy miként vélekednek a szovjet felől? A fiatalok büszkék rá, hogy kommunisták és mosolyognak az öregeken. (Körülbelül úgy, mint a régi békevilágban a katonaviselt legények, akik már láttak egyet-mást.) A leírás szerint az egyik faluban van egy aggastyán, aki még mindig a bibliát olvassa. Egyesek gunyolódnak felette, de az értelmesebbek leintik őket azzal, hogy csak hadd olvassa az öreg, ugyanis meghal nemsokára. Van valami általános pszichológia, amely igen sok külső változást elbir s amely mellett az emberek a jobb és gazdaságosabb élet, de ugyanúgy a legnagyobb csapások és kényszerűségek közepette is emberek maradnak.

Nagy András

(Vége.)

munka

A MUNKA ISKOLÁJA

A magyarnyelvű Marx- és marxista irodalom szegénysége oly teendőket tesz szükségessé, melyeket — bár alapjában véve kívül esnek egy mozgalmi szemle feladatkörén — vállalnunk kell. A „munka” egyik főfeladatául a munkás szabadiskola megteremtését tűzte ki s így kétszeresen kötelességének tartja, hogy törekedjék e hiányokat, amennyire lehet, legalább csökkenteni. Erre szolgál e rovat, melyben Marx és Engels (technikai okokból, sajnos, csak rövidebb lélekzetű) írásait és a marxizmus anyagának szemináriumszerű rendszeres vázlatát óhajtjuk a magyar munkásság elé hozni. Elsőnek Engels egy el nem készült műhöz 1880 körül irt előszavát adjuk; a töredékben maradt irat mesteri példája a marx—engelsi dialektika alkalmazásának a természet és társadalom határkérdéseire.

ENGELS: A MUNKA SZEREPE A MAJOM EMBERRÉ VÁLÁSÁBAN

„A munka a gazdagság forrása”, mondják a közgazdászok. Valóban az — a természet mellett, ettől kapja az anyagot, melyet gazdagsággá alakít át. De sokkal, sokkal több ennél. A munka minden emberi élet legelső alapfeltétele és pedig oly mértékben, hogy bizonyos tekintetben azt kell mondanunk: magát az embert is a munka teremtette.

Sok százezer évvel ezelőtt, annak a korszaknak, melyet a geológusok terciereknek neveznek, egy pontosan még meg nem határozható szakaszában — valószínűleg e kor vége felé — élt valahol a forró égöv alatt — nyilván valami nagy s a mai Indiai óceán fenekén elsüllyedt szárazföldön egy emberhez hasonló és különösen fejlett majomfajta. Darwin megközelítően leírta ezeket az őseinket. Testüket tetőtől talpig szőr fedte, szakálluk és hegyes fülük volt és csapatokban éltek a fákon.

Nyilván életmódjuk tette, mely a mászásnál más feladatokat rótt kezükre, mint lábukra, hogy e majmok a sík földön való járás közben mindinkább kezdtek leszokni kezük használatáról s mindinkább kezdtek kiegyenesedve járni. *Ezzel megtörtént a döntő lépés a majom emberré fejlődésének útján.*

A mai embersabásu majmok valamennyien tudnak kiegyenesedve állni s a lábukon járni. De csak szükség esetén teszik ezt és igen esetlenül. Természetes járásuk félig kiegyenesedett helyzetben történik és ilyenkor kezüket is használják. A legtöbben öklükkel letámaszkodnak a földre s testüket hajlított lábbal úgy lendítik át hosszú karjuk között, mint a béma, aki mankón jár. Általában a majmoknál még ma is megfigyelhetjük a négykézláb és a két lábon való járás összes átmeneti formáit. De az utóbbi egyiküknél sem lett több, mint kényszerűség.

Ha a két lábon való járás szőrös őseinknél szabály s majd idővel szükségesség lett, ez csak úgy lehetett, hogy a kézre mindinkább több és több másfajta tevékenység jutott. Már a majmoknál is tapasztalható a kéz és láb munkájának bizonyos megoszlása. A kéznek, mint már említettük, más a szerepe a mászásnál, mint a lábnak. A kéz főképpen a táplálék leszakítását és tartását végzi, mint ahogy ezt már az alacsonyabb emlősök mellő lábainál is látjuk. Némely majomfajta fészket épít a kezével, sőt, mint a csimpánz, tetőt szerkeszt az ágak közé az időjárás viszontagságai ellen. Vagy bunkót ragad az ellenséggel szemben, védekezés céljából, avagy követ és gyümölcsöt hajigál ellene. A majmok fogságban számos, az embertől ellesett egyszerű műveleteket végeznek el a kezükkel. De épp itt látszik, mekkora különbség van még az emberhez legjobban hasonlító majom fejletlen keze és a százezer évek munkájában kiképzett emberi kéz között. A kezek száma, a csontok és izmok általános rendszere mindkettőnél egyezik, de már a legalacsonyabb fokú vad ember keze is száz és száz olyan műveletet végezhet, amilyenre semmiféle majomkéz nem képes. Soha majomkéz nem készítette el még a legnyersebb kőkést sem.

Ezért aztán mindazok a műveletek, amelyeket őseink majomból emberré fejlődésük közben hosszú évezredek során lassanként megtanultak a kezükkel

végezni, kezdetben igen egyszerűek lehettek. A legalacsonyabbfoku vademberek, sőt azok is, akiknél már inkább állatszerű állapotba való visszaesést és ezzel együtt testi visszaalakulást tételezhetünk fel, még mindig messze magasabban állanak, mint ezek az átmeneti lények. Addig az időpontig, amikor az emberi kéz egy darab kőből először készített kést, annyi idő folyhatott el, hogy hozzá képest az általunk ismert történelmi időszak jelentéktelennek látszik. De a döntő lépés megtörtént: a kéz felszabadult és mind újabb és újabb ügyességre tehetett szert s az így szerzett nagyobb és nagyobb hajlékonyság nemzedékről nemzedékre öröklődhetett és gyarapodhatott.

Igy a kéz nemcsak szerve a munkának, hanem *terméke* is. Az emberi kéz csak munka által, csak új és új műveletekhez való hozzáidomulása által, az izmok, szalagok és hosszabb időközökben a csontok így szerzett különös kiképződésének átörökítése s ezeknek az átöröklődött finomságoknak mind újabb és bonyolultabb műveletekre való alkalmazása által szerezte meg a tökéletességnek azt a magas fokát, amely a rafaeli festményeket, thorwaldseni szobrokat és Paganini-féle muzsikát tudott elővarázsolni.

De a kéz nem állott egyedül. Csak egyetlen tagja volt egy egész, sokszorosán összetett szervezetnek. És ami javára vált a kéznek, javára vált az egész szervezetnek is, melynek szolgálatában állott — és pedig két módon.

Mindenekelőtt annak a törvénynek következtében, melyet Darwin a növés korrelációjának nevez. E törvény szerint valamely szerves lény egyes részeinek bizonyos formái mindenkor kapcsolatban állanak más részek bizonyos formáival, melyekkel látszólag semmi összefüggésük nincsen. Így mindazok az állatok, melyeknek sejtmag nélküli vörös vérsejtjeik vannak s melyeknek hátsó fejrészét a hátgerinccel két izületrészt (condylus) kapcsolja össze, kivétel nélkül tejmirigyekkel is rendelkeznek kicsinyeik szoptatására. Így az emlősöknél a hasított pata szabályosan együtt jár a kérődzésre szolgáló többrétű gyomorral. Bizonyos formák megváltozása más testrészek formájának megváltozását vonja maga után, anélkül, hogy az összefüggést meg tudnók magyarázni magunknak. Tiszta fehér és kékszemű macskák mindig, vagy majdnem mindig süketek. Az emberi kéz állandó finomodása s a láb ezzel együttes kiképződése a ki egyenesedett járás céljára az ily korrelációk segítségével kétségtelenül visszahatott a szervezet egyéb részeire. De ez a hatás még korántsem tisztázott s így itt nem tehetünk többet, mint hogy általánosságban megállapítjuk.

Sokkal fontosabb a kéz fejlődésének közvetlen, kimutatható visszahatása a szervezet egyéb részeire. Majomseink társaslények voltak: nyilvánvalóan lehetetlen tehát, hogy az embert, e minden más állatnál társasabb lényt nem-társas közvetlen elődöktől vezessük le. A kéz kiképződésével, a munkával megkezdődő uralom a természet felett, minden újabb lépéssel bővített az ember látókörén. A természeti tárgyakon minduntalan új s eddig ismeretlen tulajdonságokat fedezett fel. Másrészt a munka kialakulása szükségképpen hozzájárult a társadalom tagjainak szorosabb összekapcsolásához, minthogy gyarapította a kölcsönös segítség és közös együttműködés eseteit és az ilyen együttműködés hasznosságát mindenki előtt nyilvánvalóvá tette. Egyszerűen: az emberré váló lények odajutottak, hogy valami közölnivalójuk támadt egymással. Ez a szükséglet kialakította a maga szervét: a majom fejletlen gégeje lassan, de biztosan átalakult mindinkább fokozott modulációk felé és a száj szervei sorjában megtanulták egyik artikulált hangnak a másik után való kiejtését.

Hogy a beszéd keletkezésének csakis ez a munkával és munkából való magyarázata a helyes, mutatja az állatokkal való összehasonlítás is. Ezek, még a legfejlettebbek is, a maguk kevés közölnivalóját artikulált beszéd nélkül is közölni tudják egymással. Természeti állapotában egy állat sem érzi hiányságnak, hogy nem beszélhet, vagy hogy az emberi beszédet nem értheti meg. Egészen más a helyzet, ha az emberek megszeliidítik. A kutya s a ló füle az emberrel való érintkezés folyamán annyira ráfinomodott az artikulált beszédre, hogy minden beszédet könnyen megért, annyira, amennyire elképzelési köre megengedi. Ezek az állatok továbbá szert tettek bizonyos érzésekhez való képességre, például az emberhez való ragaszkodás, a hála stb., melyek azelőtt idegenek voltak tőlük és aki foglalkozott velük, aligha tagadhatja, mily gyakran előfordul, hogy hiányát érzik annak, hogy nem beszélhetnek, amin ma már ugyan — beszédszerveiknek tulságos egy irányba való specializálódása folytán —

munka

segíteni nem lehet. Ha azonban megvan a megfelelő szerv, bizonyos határok közt ez a lehetetlenség is megszűnik. Bizonyos, hogy a madarak szájszervei annyira különböznek az emberétől, amennyire csak lehet és mégis a madár az egyetlen állat, mely megtanul beszélni s a legcsöndesebb hangú madár, a papagály beszél a legjobban. Ne higgyük, hogy nem érti, mit mond. Szó sincs róla, órákig szajkózza egész szókincsét, a beszéd és az emberek társasága feletti örömeiben. De amennyire elképzelési köre engedi, megtanulhatja érteni is, hogy mit mond. Tanítsunk csak meg egy papagályt szidalomszavakra, úgyhogy valami elképzelést is kapjon a jelentésükről (forró égővi országokból visszatért tengerészek főszórakozása), aztán ingereljük fel és látni fogjuk, hogy szidalomszavait épp oly helyesen tudja értékelni, mint egy berlini zöldségeskófa. Ugyanigy, ha nyalánkságot koldul.

Tehát mindenekelőtt a munka, utána s aztán vele együtt a beszéd — ez az a két fő hajtóerő, melynek hatása alatt a majom agya fokozatosan a minden hasonlósága mellett sokkal nagyobb és tökéletesebb emberi aggyá alakult át. S az agy e kiképződésével együtt folyt le az agy legközelebbi szerszámainak, az érzékszerveknek kiképződése is. Mint ahogy a beszédet a maga kialakulásában szükségszerűen követi a hallószerv megfelelő finomodása, ugyanigy követi az agy kiképződését az összes érzékeké. A sas sokkal messzebbre lát, mint az ember, de az emberi szem sokkal többet lát a tárgyakon, mint a sas szeme. A kutya szaglása sokkal finomabb, mint az emberé, de a szagoknak századrészét sem különbözteti meg, amelyek pedig az ember számára különböző tárgyak meghatározott jelei. S a tapintás érzéke, amely a majomnál még alig a legnyersebb kezdeteiben van meg, csak magával az emberi kézzel, a munka folytán képződött ki. Az agy és a szolgálatában álló érzékek, a mind jobban és jobban tisztuló tudat-, absztraháló- és következtetőkészség fejlődésének visszahatása a munkára és a beszédre, mindkettő számára újabb és újabb lökést jelentett a továbbfejlődés szempontjából s e fejlődés nem zárult le akkor, mikor az ember végkép elvált a majomtól, hanem azóta is a különböző népeknél, a különböző korokban, más és más fokon és irányban, néha helyi és időbeli visszaesést szenvedve, nagyjában és egészében hatalmas mértékben haladt előre; egyrészt roppant módon hajtotta, másrészt biztosabb irányba terelte egy a kész ember fellépésével ujonnan fellépő elem — a *társadalom*.

(Folytatjuk.)

Fordította Falus Ervin

Helyreigazítás. Legutóbbi számunk A spanyol forr. mozgalmi kérdései c. cikkébe értelemhamisító sajtóhibák kerültek. És pedig az

538. old. 8. sorában haladó helyett halódó.

539. old. 24. sorában program helyett programu.

540. old. 29. sorában összeroppanna helyett összeroppannak.

541. old. 16. sorában céljelentőségét helyett áljelentőségét olvasandó.

A „munka“ **kulturstudiója** a szocialista kulturmozgalom orgánuma. Szerkeszti Gró Lajos, Budapest, VI. Lehel-utca 6. V. Ára 30 fillér.

A **Másik ut**, szocialista folyóirat, Cluj, Strada Florilor No. 3. Szerkesztik Erdélyi Kálmán és Salló Tamás. Magyarországi szerkesztő Nadas József, Budapest, VI., Király-u. 49. Ára P 1.50.

Weltbühne (Berlin) szerk. Carl v. Ossietzky.

Filmkunst (Berlin) szerk. A. Kraszna Krausz.

Arbeiter Fotograf (Berlin) Neuer Deutscher Verlag.

MEGJELENT: Gró Lajos, **Az orosz filmművészet** c. könyve a Munka kiadásában, 30 képpel. Ára szervert munkásoknak P 1.80.

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló • felelős szerkesztő: kassák lajos • helyettese: nádass józsef • kiadja az ifjúsocialisták munkaközössége • felelős kiadó: lengyel lajos • szerkesztőség és kiadóhivatal: budapest, VI., lehel-utca 6. V. 1 • minden közleményért a szerző felel • egyes szám ára: 60 fillér • előfizetési ár félévre 3 p., egész évre 6 p

1699.32 HUNGÁRIA HIRLAPNYOMDA R. T. BUDAPEST.

FELELŐS: SCHMIDEK GÉZA